

DARÜLFÜNUN'DA SAHTE VE MUHARREF DİPLOMALAR HADİSESİ (1913)

Hüseyin SARIKAYA*

Öz

Osmanlı Devleti'nin yüksek seviyeli tedris kurumu olan Darülfünun eğitim hayatına 1900 senesinde resmen başlamıştır. Riyâziye-Tabiyye, Ulum-ı Âliye-i Diniyye ve Edebiyat şubeleri (fakülte) ile Mekteb-i Hukuk ve Mekteb-i Tıbbiye'den müteşekkil olan Darülfünun, konumu itibarıyla talebelerin de teveccüh ettiği bir kurum olmuştur. İdadî, sultanî ve bu okullar derecesindeki eğitim kurumlarından mezun gençler, gerek bilgilerini geliştirmek gerekse devlet memuru olarak atanabilmek adına Darülfünun'a kaydolmak için büyük uğraş vermişlerdir. Haliyle kayıt-kabul kurallarına uygun hareket edenlerin yanında, sahte evrak veya tahrif edilmiş diploma/öğrenim belgeleriyle başvuru yapan talebeler de olmuştur. Sahtekârlık şebekeleri veya Darülfünun memurlarıyla işbirliği yapan bu öğrenciler, haksız yoldan üniversiteye kaydolmuşlardır. Fakat 1913 Mart'ında Darülfünun'a gelen bir ihbar, bu sahteciliğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Dönemin Maarif Nazırı Şükrü Bey'in meselenin üzerinde titizlikle durması sonucu Hukuk Şubesi'nde başlayan tahkikat zamanla genişlemiş ve diğer şubeler ile idadilere yayılmıştır. İncelemelerde bulunmak üzere teşkil edilen komisyonlar, Darülfünun şubelerinde toplam 85 talebenin sahte, muharref veya kayıt şartlarına uygun olmayan diploma/tasdiknamelerle başvurduklarını tespit etmiştir. Sahteciliğe adı karışan öğrencilerin üniversite ile ilişkileri kesilmiş, suç şebekesine bağlı üyelerden bazıları tutuklanmıştır. Ayrıca görevde ihmalî görülen veya suç örgütünün bir parçası olduğu tespit edilen Darülfünun'daki memurlar ile amirler görevlerinden uzaklaştırılmış ve haklarında hukukî işlem başlatılmıştır. İşte bu çalışma Darülfünun'da patlak veren diploma sahteciliği hadisesinin ortaya çıkışını, sahte diploma sahibi talebelerin kimliklerini, devletin olay karşısında gösterdiği reaksiyon ve aldığı tedbirleri ayrıntılarıyla ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Darülfünun, Maarif Nezareti, Sahte Diploma, Evrak Tahrifçiliği*

Abstract

The Incident of Forged and Distorted Diplomas at the Darulfunun (1913)

Darülfünun (Ottoman university), the highest-level educational institution of the Ottoman Empire, was officially established in 1900. Therefore, more students wanted to have an education in

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, İstanbul.
E-posta: huseyin.sarikaya@istanbul.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-9398-1295
(Makale Gönderim Tarihi: 22.07.2022 - Makale Kabul Tarihi: 10.02.2023)

Darülfünun consisting of the faculties of Science, Theology, and Literature, in addition to Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye (the Ottoman Medical School) and Mekteb-i Hukuk-ı Şahane (the Ottoman Law School). The young graduating from İdadî or Sultânî (High-School Education) and equivalent schools made great efforts to enrol in Darülfünun to improve their knowledge and be appointed as civil servants. Although some students abided by the registration-admission rules, others applied with imitated papers and falsified diplomas or education certificates. These learners, who cooperated with the forgery networks or the Darülfünun registrars, had illegally signed up at the university. However, a denunciation in March 1913 revealed these impostures. The Education Minister Ahmed Şükrü Bey (1913-1917) focused on the issue meticulously, and the investigation starting in the Law Department expanded and spread to other faculties and high schools. The commissions formed to conduct examinations determined that 85 undergraduates in total at the faculties applied with false, distorted, or insufficient parchments/certifications. Students mixed up the deception were dismissed from the university, and some members of the criminal network were arrested. Correspondingly, officers and supervisors at the university who were realized to be negligent in their duties or discovered to be part of an offender organization were suspended from their jobs. Then, the legal proceedings had begun against them. This study covers the emergence of forgery in diplomas that broke out at the Darülfünun, the students presenting fake certificates, and the Government's reaction and measures against the disruption.

Keywords: *Darülfünun, Ministry of National Education, Forged Diplomas, Distorted Certificates.*

Giriş

Evrakta usulsüzlük, ilmî veya kutsal metinlerin tahrifi, yalan haber, ticarî emtianın taklidi, kalpazanlık vs... Dinlerin günah, hukukî normların suç kabul ettiği bu tür eylemlere insanoğlu doğası gereği mi meylettği yoksa içinde bulunduğu hayat şartlarının mı zorladığı konusu çeşitli açılardan tartışılabilir. Fakat tahrifatçılık veya sahtekârlığın insanlık tarihinin bir parçası olduğu gerçeğini değiştirmez. Çeşitli millet ve din mensuplarını bünyesinde toplayan Osmanlı idarî ve sosyal hayatı içerisinde de benzer hadiseler karşımıza çıkmaktadır.¹ Dini, yaşı, cinsiyeti, milliyeti ve eğitim durumu ne olursa olsun sahtekârlığa bulaşan kişilerin çoğunlukla maddî bir menfaat umdukları söylenebilir. Bununla birlikte Çanakkale Cephesi'nde (1915-16) İhtiyat Zabiti olan Mehmed Muzaffer'in cepheye ikmal sağlayacak araç lastiği alabilmek adına sahte kaima (para) hazırlamasına kadar giden sıra dışı hikâyesi, elbette bu kategorinin dışında tutulması gereken ender örneklerdendir.²

Evrak usulsüzlüğü ve sahtecilik türünden dikkat çekici bir olay yüksek dereceli bir eğitim müessesesi olan Darülfünun'un 1912-13 ders yılı ortalarında patlak vermiştir. Öyle ki, mesele kısa zamanda Darülfünun'un kapsamını aşmış ve diğer eğitim kurumlarını da ilgilendirir hale gelmiştir. İşte bu çalışma, mezkûr hadisenin boyutu, eğitim tarihimizdeki yeri, ne şekilde geliştiği, öğrencilerin sahtekârlık hadisesine

¹ Bu konuda geniş bir literatür olup bazıları için bkz. Afyoncu 2013; Ataöv 1984; Aydın ve Keskin 2008, s. 197-228; Kermeli 2014, s. 161-172; Taşkesenlioğlu 2017, s. 183-202; Aydın 2017, s. 359-381; Van Os. 2002, s. 22-27; Mikeska 1988, s. 201-212; Özel 2019, s. 173-200; Gürsoy 2019.

² Bu sahte para, günümüzde Ankara Bölge Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğü'ndedir. Kaimenin serüveni için ayrıca bkz. Ebüzziya 1986, s. 105-110; Yurdaer 2006, s. 35-36.

karişma nedenleri, mesele karşısında idarî mekanizmanın gösterdiği tepki ve evraklarında usulsüzlük tespit edilen öğrencilerin kimlikleri gibi konuları irdelemeyi amaçlamaktadır.³

1. Kısaca Darülfünun

Sahte ve tahrif edilmiş diplomalar hadisesinin odağındaki Darülfünun, 1863'te birinci, 1869'da ikinci ve 1874'te üçüncü girişimle eğitim faaliyetine başlamışsa da arzu edilen süreklilik sağlanamamıştır. Nihayet Sultan II. Abdülhamid'in cülusunun yirmi beşinci yılında (1 Eylül 1900) *Dârülfünûn-ı Şâhâne* adıyla iki mektep ve üç şube (fakülte) olmak üzere tekrar açılmıştır.⁴ Açılmasından kısa bir süre önce de (12 Ağustos 1900) 27 maddelik bir nizamnamesi hazırlanmıştır. Mekteb-i Sultanî, Mekteb-i Ticaret, Darüşşafaka, İstanbul veya vilayet merkezlerindeki idadî mezunları ile Mekteb-i Mülkiye, Mekteb-i Hukuk, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye ve Darülmualimîn-i Aliyye mezunlarının imtihansız; idadî derecesinde mezuniyeti olmayanlar ve Ulûm-ı Dîniyye Şubesi'ne başvuran medreselilerin (*talebe-i ulûm*) ise imtihanla üniversiteye kaydedileceği nizamnamedeki öğrenci kabul şartı maddeleri arasında yer almıştır. Biyografilerini (*terceme-i hâl varakası*), şahadetname suretlerini, ahlaklı ve güzel huylu (*hüsn-i ahlâk ve etvâr*) olduğunu belgeleyen resmî ilmühaberlerini bir dilekçe eşliğinde kuruma vermeleri başvuranlardan talep edilmiştir.⁵

1908'de Meşrutiyet'in ilanı ve İttihad ve Terakkî'nin iktidarıyla Darülfünun'da yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde *Osmânî* unvanını almış ve 1912'de yeni bir nizamname ile teşkilatında değişikliklere gidilmiştir. Hukuk, Şeriyye (İlahiyat), Edebiyat, Fen ve Tıp şubelerinden müteşekkil yapı, bazı isim değişiklikleriyle birlikte, korunmuştur. Dişçilik ile Eczacılık mektepleri ise Tıp Fakültesi'ne bağlanmıştır. Talebelerin kabul şartlarında bakalorya usulü getirilmiş ve Mekâtib-i Sultanîye, yedi yıllık idadîler veya bu idadîler derecesindeki resmî-hususî mekteplerden mezun olanların sınavla kabul edilmeleri kararlaştırılmıştır. Müracaatta bulunan talebelerden nüfus tezkiresi, iki adet fotoğraf, mektep şahadetnamesi, aşı kartı, ikametgâh ilmühaberi gibi belgeleri topladıktan sonra Şube müdürlüklerinden aldıkları başvuru evrakını imzalayarak tekrar kuruma vermeleri istenmiştir. Her Şube'nin kendi bakaloryasını hazırlaması ve talebelerin de bu sınavdaki başarılarına göre ilgili kuruma kabulleri esas alınmıştır.⁶

³ Bu olay üzerine özel bir araştırma kaleme alınmamış olup bu konuya Mustafa Ergün'ün kitabı ile Ersin Müezzinoğlu'nun hazırladığı doktora çalışmasında kısaca değinilmiştir (Ergün 1996, s. 259-260; Müezzinoğlu 2012, s. 167-168).

⁴ Ulûm-ı Âliyye-i Dîniyye, Riyâziyye ve Tabîiyye ile Edebiyat "Şube"; Tıbbiyye ve Hukuk ise "Mektep" sıfatıyla Darülfünun bünyesinde bir araya getirilmiştir ("Darülfünunu Şahane Nizamnamesi", *Düstûr*, Cilt: I/VII (16 R 1318/30 Temmuz 1316), s. 660).

⁵ "Darülfünunu Şahane Nizamnamesi", *Düstûr*, s. 661; Aynî 1927, s. 32; Dölen 2009, s. 274-275; İhsanoğlu 2010, s. 192-197.

⁶ *Ma'ârif-i Umûmiyye Nezâreti İstanbul Dârülfünûnu Ta'limât*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1329, s. 7-10; İhsanoğlu 2010, s. 240-241.

Cumhuriyetin ilanı sonrası 3 Mart 1924'te yeniden yapılandırılan Darülfünun'un ismi *İstanbul Dârülfünûnu* olarak değiştirilmiş ve 1933'e kadar eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür. Üniversite reformu akabinde de *İstanbul Üniversitesi* adıyla eğitim hayatına devam etmiştir.

2. Evrakta Sahteciliğin Boyutu ve Örgütlenmesi

Yukarıda dile getirdiğimiz kayıt-kabul şartları ve nizamnameleriyle Darülfünun eğitim hayatına devam ederken 1913 Mart'ı başlarında İstanbul Bidayet Mahkemesi'ne gönderilen bir ihbar her şeyi alt üst etti. Bu ihbar Ermenilere ait Pakrodoni Mektebi'nde bir dönem muallimlik yapmış Hukuk Şubesi üçüncü sınıf talebelerinden Mehmed Garib Efendi'ye aitti.⁷ Garib Efendi, bazı talebelerin sahte diploma veya öğrenim belgeleri ile Hukuk Şubesi'ne girdiklerini ve Pakrodoni Mektebi'nde de buna benzer evrak usulsüzlüklerine şahit olduğunu bildirdi. Konu Hukuk Şubesi'ne iletildi ve durumun başka fakülteler ile yüksek dereceli mekteplerde vuku bulabileceği ihtimali üzerinde duran Maarif Nezareti, soruşturmayı genişletti. Böylece kapsamı tüm Darülfünun şubelerini ve idadileri kapsayacak olan *sahte/muharref veya üniversitede eğitime başlamak için yeteri şartları taşımayan tasdikname/şahadetnamelerin tahkikat süreci* başladı.

a) Hadisenin Boyutu ve Arka Planı

Evrak usulsüzlüğü veya sahte belgelerle başvuru hadisesi Darülfünun bünyesinde ilk defa yaşanmamıştır. 1913 öncesinde gerek Darülfünun gerekse çeşitli Maarif mekteplerinde diploma sahteciliğine rastlanmaktadır. Fakat bu hadiselerin görece ve sayıca sınırlı kaldığını söyleyebiliriz. Örneğin Şubat 1912'de Riyâziye ve Tabîiyye Şubesi talebelerinden Mustafa Efendi, İstanbul Mekteb-i Sultanî'sinden mezun olduğunu gösterir diplomasıyla kayıt için başvuru yapmış ve kabul almıştır. Fakat evrakını tekrar ibraz etmesi istendiğinde öğrencinin tasdiknamesini kaybettiğini bildirmesi üzerine durumdan şüphelenen fakülte yönetimi Sultanî Mektebi'yle resmî yazışmalarda bulunmuş ve nihayetinde ilgili Sultanî'nin kâtibi Alaaddin Bey, Mustafa adlı talebenin mezunlar arasında bulunmadığı bildirince, öğrencinin ibraz ettiği diplomanın sahte olduğu anlaşılmıştır.⁸ Bir başka hadise 7 Eylül 1889'da vuku bulmuştur. Rüşdiye Mektebi muallimlerinden İbrahim, Mevlüd ve Abdullah beylerin asılsız evrak düzenlemek suretiyle öğretmenlik yaptıkları Maarif idarelerince tespit edilince bu sözde öğretmenler savcılığa sevk edilmiştir.⁹

1912-13 ders yılında yaşanan sahtecilik hadisesi iki ehemmiyeti haizdir. Birincisi devletin idari kadrolarının temelini oluşturacak ve toplumun önderliğini üstlenecek olan çok sayıda yüksek dereceli okul talebesinin böylesine nahoş bir eylemin parçası olmasıdır. İkincisi ise olayın birkaç ferdî girişimden ibaret kalmayıp geniş bir sahaya yayılmasıdır. Tıp Fakültesi'ndeki doktor, dişiçi veya eczacı adayı bazı talebelerin evraklarında *pek mâhirâne* bir tarzla mektep mühürlerinin taklit edilmesi, konuyu

⁷ BOA, MF.MKT, nr. 1186/60.

⁸ BOA, MF.ALY, nr. 24/71.

⁹ BOA, MF.İBT, nr. 24/6.

inceleyen komisyonun hem dikkatini çekmiş hem de fazlasıyla şaşırtmıştı.¹⁰ Durumun vahameti diğer fakülteler için de pek farklı değildi. Zira Tıp Fakültesi'nin yanında Hukuk, Şeriyye, Fen, Edebiyat şubeleri ile Eczacılık ve Dişçilik mekteplerinde toplam 85 talebenin şahadetname veya tasdiknamelerinin ya sahte olduğu ya tahrifata uğradığı ya da kayıt-kabul için asgarî şartları karşılamayacak derecede bulunduğu anlaşılmıştı. İmparatorluk sathındaki çeşitli idadîlerden aldıkları mezuniyet belgeleri ellerinde bulunan öğrencilerden 1591'inin evraklarında usulsüzlük tespit edilmesi ise meselenin ne denli kritik bir noktaya ulaştığını göstermekteydi.¹¹

Bu hadise üzerine bir soru daha akla gelmektedir. Öğrenciler neden bu tür bir eylemin parçası olmuşlardı veya hangi etmenler kendilerini sahte evrak temin etmelerine sebebiyet vermişti? Bu soruya birkaç açıdan cevap arayabiliriz. Öncelikle, sahte evrakla üniversiteye başvuranların bir kısmını gayr-i müslim öğrencilerin oluşturduğu ve daha çok Tıp ve Hukuk şubelerinde okudukları dikkate alırsa, azınlıkların sistematik bir biçimde sağlık, hukuk ve bürokrasi sahasında haksız yollarla kendilerine alan açma gayretlerinin etkili olduğunu söyleyebiliriz. İkinci olarak, idadi diplomasını almanın zorlu bir sınav süreci gerektirmesi, talebeleri kolaycılığa yöneltmiş olmalıdır. Bunların yanında, öğrencilerin bazı yasadışı grup veya kişilerin tuzağına düşmesi de muhtemel bir diğer etkindir.

b) Sahtekârlık Örgütü

İdarî başıboşluk, Balkan Harbi'nin getirdiği bunalım ortamı, kurumsal anlamdaki artan bozulmalar, memurların ihmalkârlığı, bilgisizliği ve bazen suça ortak olmaları gibi etkenler, sahtekârlığı zamanla bir suç şebekesine dönüştürmüştür. Diploma ve öğrenim belgeleri üzerinde değişikliklerde bulunan veya sahte evrak düzenleyenler arasında talebelerin bizzat kendilerinin olması elbette muhtemeldir. Fakat bu konuda şebekelenen ve örgüt kuranların varlığı hem arşiv kayıtlarına hem de gazete haberlerine yansımıştır. Bu örgütlenmeler talebelerin idadî diploması alma arzularını istismar ederek işledikleri suça ortak etmiş ve maddî olarak da dolandırmışlardır. Diploması başka bir talebeye ait olduğu tespit edilen ve yakalanarak komisyon heyetinin huzuruna çıkarılan Tıp Fakültesi öğrencilerinden Aristidi oğlu Dimitri'nin sorgusunda dile getirdiği hususlar bu tür şebekelerin nasıl çalıştığına da ışık tutmaktadır. Dimitri'nin anlattığına göre Maarif müdürlüklerindeki sözde bazı memurlar ile işbirliği yapan Ayasofya Rüşdiyesi Muidi¹² Ermeni asıllı Ohannes Efendi gibi şahıslar, idadî mezuniyeti almak için bakaloryaya

¹⁰ BOA, MF.ALY, nr. 40/106.

¹¹ "Mekâtib-i İ'dâdiyye Hakkında", *İkdâm*, nr. 5855, 27 Mayıs 1329, s. 3; "Sâhte Şehâdetnâme", *İkdâm*, nr. 5864, 5 Haziran 1329, s. 4.

¹² Muid, Osmanlı medrese sistemi içerisinde müderrislerin yardımcıları olarak çalışan, genellikle akranı içerisinde iyi yetişmiş olan talebeler arasından seçilen ve derslerin tekrarı yanında talebeleri de gözetken kişilere denilirdi. II. Meşrutiyet'ten sonra çeşitli mekteplerde ders veren öğretmenlerin yardımcısı ve öğrencilerin denetmeni olanlara da aynı sıfatla anılmışlardır (es-Sekkâr 2020, s. 86-87).

Tanin gazetesindeki haberde bu kişinin "Mubassır" olduğu kaydedilmiştir ("Mekteblerimizden Câhil Yetiştiriyoruz", *Tanin*, nr. 1615, 16 Mayıs 1329, s. 4). Dolayısıyla bu iki kavramın benzer anlamları ihtiva ettiğini söyleyebiliriz.

hazırlanan talebeleri para karşılığında göstermelik bir imtihana sokmakta, sınav sorularının bir kısmını önceden vermekte ve birkaç hafta içinde de sahte veya tahrif ettikleri diplomaları bu öğrencilere ulaştırmaktaydı. Şebeke mensupları çoğunlukla Ankara, Sivas, Beyrut ve Manastır idadilerine ait diplomaları taklit etmişlerdi. Ayrıca yine para karşılığında anlaştıkları memurlar vasıtasıyla ilgili öğrencileri Darülfünun'a yerleştirmekteydiler.¹³ Nitekim Dimitri Efendi, Tıp Fakültesi'ne kaydı sırasında bir memurun yanlarına geldiğini ve işlemleri hızlandırdığını ifade etmiştir. İsmi sorguda zikretmediği bu görevli, muhtemelen hadise dolayısıyla görevinden azledilen Tıp Fakültesi Muhasebe memuru Cemal Bey'dir.¹⁴

Aristidi oğlu Dimitri'nin sorgusunda dile getirdiği hususlar, sahte evrak düzenleyen illegal örgütün bazı öğrencilere ait diplomaları para karşılığında satın aldıkları veya çaldıkları ihtimalini de akla getirmektedir. Örgütün bu şekilde hareket etmesinin iki sebebi vardı. Birincisi ele geçirdikleri bu orijinal evraklar üzerinde daha az oynama yapmakta veya uğraş vermekteydiler. İkincisi bu suretle oluşturulan diplomaların sahtelik derecesini kayıta görevli bir memurun tespit etmesi bazen oldukça güçtü. Meselenin anlaşılması üzerine harekete geçen Maarif Nezareti, diplomalarını kaybedenlerin Tıp Fakültesi'nde uygulanan zayi işlemler prosedürünü esas alarak bir an önce mezuniyet belgelerini temin etmelerini istedi.¹⁵ Bununla en azından, varsa, henüz tespit edilemeyen diğer sahtekârlık şebekelerinin faaliyetlerini engellemeyi düşünmüştü.

3. Evrak Usulsüzlüğüne Adı Karışan Talebeler

Usulsüz diploma hadisesine adı karışanlar Tıp, Hukuk, Edebiyat, Şeriyye, Fen şubeleri ve bunlara bağlı mektep talebelerinden müteşekkildir. Tıp Fakültesi'nde 19, fakülteye bağlı Eczacılık Mektebi'nde 2 ve Dışçılık Mektebi'nde 3, Hukuk Şubesi'nde 40, Fen Şubesi Riyâziye Kısmı'nda 2 ve Tabîiyye Kısmı'nda 4, Edebiyat Şubesi'nde 8 ve Şeriyye Şubesi'nde ise 7 kişi olmak üzere toplamda 85 talebenin evraklarının sahte, muharref veya kayıt-kabul için yeterli derecede olmadığı tespit edildi. Bu tespitlerin yapılması için Şube bünyelerinde Maarif azalarının da katılımıyla komisyonlar kuruldu ve bu komisyonlar yaklaşık beş ay boyunca tüm diplomaları mercek altına aldı.

Tıp Fakültesi ile Eczacı ve Dışçi mekteplerine son üç yılda (M. 1910-13 / R. 1326-29) kayıt yaptıran talebelerin tüm kayıtları incelendi. Bu amaçla Tıp Fakültesi'nde 645, Eczacı Mektebi'nde 99 ve Dışçi Mektebi'nde 86 talebe olmak üzere toplamda 830

¹³ BOA, MF.ALY, nr. 81/89 (Bkz. EK-1 ve EK-2: Dimitri'nin Sorgu Tutanak Metni).

¹⁴ BOA, MF.ALY, nr. 43/3.

¹⁵ Maarif Bakanlığının tamimine göre, diplomalarını denize düşürmüş veya yangında kaybetmiş olanlar Mahallî Vilayet Meclis İdaresi tarafından verilen mazbatalarına harç ödeme makbuzlarını eklemek suretiyle diplomalarının ikinci nüshalarını almayı talep edebilecekti. Fakat farklı bir şekilde kaybedenler, diplomalarının bir başka şahsın eline geçmesi ihtimaline karşı İhtiyar Heyeti veya bir başka güvenilir heyet tarafından verilen ilmühaber üzerine diplomasını kaybettiğine dair yine Vilayet Meclis İdaresi mazbatasını ibraz edecek ve gazete ilanı ile üç ay bekledikten sonra şahadetnamelerinin ikinci nüshasını alabileceklerdi ("Zâyi' Şehâdetnâmeler Hakkında", *Tanîn*, nr. 1634, 4 Haziran 1329, s. 4).

talebinin kayıt sırasında ibraz ettikleri evrakları tetkik edildi. Sadece muharref diplomalara değil aynı zamanda mezun oldukları mekteplerin yeterlilik derecelerine de bakıldı. Manastır, Sivas, Beyrut ve Ankara vilayetlerindeki idadî veya sultanîlerden mezun olduğuna dair diploma ibraz etmiş talebelerin evraklarına özellikle dikkat edildi. Zira sahte veya muharref şahadetnamelerin çoğunlukla bu illerdeki okullar adına düzenlendiği ortaya çıkmıştı. Yapılan tetkikatta fakülteadaki sahte evrak meselesine adı karışan talebelerin tamamının 1911-12 ve 1912-13 ders yılı kayıtlılarından olduğu anlaşıldı. Önceki yıllarda kayıt yaptıranlar içerisinde bu tür bir sahteciliğe rastlanmadı. Eczacı ve Dişçi mekteplerinde sahtekârlıkları tespit edilen 5 talebe, savunma vermek üzere birkaç defa aratılmışsa da mektebe bir süredir devam etmedikleri anlaşıldı. Bunun üzerine talebelerin nerelerde ikamet ettiklerine dair bir liste çıkarılarak yaşadıkları mahallerde yakalatılmaları gerektiği ilgili savcılığa bildirildi. Ayrıca hukukî bir boyut arz etmesi hasebiyle, İstanbul Bidayet Mahkemesi Müddeiumumiliği düzenli olarak gelişmelerden haberdar edildi. İlgili mahkeme ise, sahtekârlığa bulaşmış öğrenci ve şebeke üyelerinden tespit edilenlerin yakalanması için çalışma başlattı.¹⁶

Tıp Fakültesi ve bağlı mekteplerde sahtekârlığı tespit edilen talebelerden %59'u Ermeni (14 talebe), %29'u Türk (7 talebe), %8'i Rum (2 öğrenci) ve %5'i ise Arap asıllı (1 kişi) Osmanlı tebaasıydı. 14 talebinin diploması sahte iken 6'sı muharref şahadetname ile kayıt yaptırmıştı. 4 talebinin ise yedi yıllık idadî mezunu olmadıkları ve ibraz ettikleri mezuniyet belgelerinin beş yıllık idadîlere ait olduğu belirlenmişti.¹⁷ Fakülteye kabul edilmemeleri gereken bu kişiler, bir şekilde memurları aldatmak veya işbirliği yapmak suretiyle asıl öğrenciler arasına girmişlerdi.

Amasyalı Gabriel oğlu Haçador'un Tıp Fakültesi'ne 1184 numarayla kaydolurken ibraz ettiği 22 Haziran 1908 tarihli Sivas İdadîsi'ne ait şahadetnamesi üzerine yapılan tetkiklerin akabinde, şahıs ismi mahallinin kazındığı ve Sivas İdadîsi mührünün de eklendiği görülmüştü. Zira ilgili diplomanın esas sahibi Gabriel oğlu Mardiros'tu. Benzer şekilde 1381 numaralı Tekirdağlı Aristidi oğlu Dimitri'nin diplomasının Beyrut İdadîsi 1910 yılı mezunlarından İsmail Hakkı b. Salih'e; 1515 numaralı İspartalı Demirciyan Yakob oğlu Armenak Yakob'un diplomasının ise Ermiş Ermeni Manastırı (Kocaeli) İdadîsi mezunlarından Artin Zadazyan'a ait olduğu ortaya çıkmıştı. 1514 numaralı Agop Oryan oğlu Vramşabuh, 1117 numaralı Amasyalı Agop oğlu Topuzyan Nişan, 1185 numaralı Mercan oğlu Agop Tulumbacıyan efendilerin diplomaları da bu şekildeydi. 1496 numaralı Mahmud Hamdi, 1495 numaralı Mehmed Asım, 1328 numaralı İbrahim oğlu İbrahim Hilmi, 1329 numaralı Merzifonlu Dülger Halil oğlu Ahmed Hilmi ve 1357 numaralı Üsküdarlı Ermanak oğlu Karabet efendilerin diplomaları sahte Sivas İdadîsi şahadetnameleriydi. Yine 1239 numaralı Anamurlu merhum tüccar Hacı Osman'ın oğlu Mustafa Arslan ile 1491 numaralı Nabluslu (Benî Sa'b Kazası) Mehmed Sadık oğlu Abdürrahim'in diplomaları sahte birer Beyrut

¹⁶ BOA, MF.ALY, nr. 40/106, 51/44, 81/89.

¹⁷ 1913'teki yeniliklere kadar beş yıllık idadîlerin ilk üç senesi rüşdiye, diğer iki senesi ise idadî derecesindeydi. Fakat bu tür mekteplerde beşinci yılda eğitimini tamamlayanlar yalnız iki yıllık idadî mezunu olarak kabul edilmekteydi. Dolayısıyla yedi senelik idadî mezunu sayılmamaktaydı (Öztürk 200, s. 465).

Sultanîsi şahadetnamesiydi. 1539 numaralı Merzifonlu Hacı Mustafa oğlu Mehmed Şükrü'nün ve 1538 numaralı Amasyalı Polis memuru Agop'un oğlu Hraçyan Bodosyan'ın şahadetnamelerinin ise sahte Ankara İdadîsi diploması olduğu tespit edilmişti. Bunların yanında 1912 senesinde kayıt yaptıran 1260 numaralı Mehmed Fuad Efendi'nin kayıt sırasında ibraz ettiği Trabzon Sultanîsi'ne ait tasdiknamenin İkinci Devre'nin İkinci Sınıfı'na terfisini gösterir belge hükmünde olması dolayısıyla bir sene daha mezkûr mektebi okumak üzere fakülteden ilişığının kesilmesine karar verildi. Vilayet merkezinde bulunduğu için sair idadilerden olduğu sanılan Van İdadîsi'nden mezun 1307 numaralı Ağarşak Aşciyan, 1548 numaralı Zarmayer ile Musul İdadîsi mezunlarından Agop Kuyumcuyan efendilerin mezun oldukları idadîlerin de yedi yıllık liva idadîleri derecesinde olmadığı ve sundukları tasdiknamelerin beş yıllık idadî derecesinde bulunduğu ortaya çıkınca kayıtları silindi.¹⁸

Eczacı Mektebi öğrencilerinden 986 numaralı Erzincanlı kuyumcu Haçador oğlu Şaran'ın Ankara İdadîsi'nden mezun olduğuna ilişkin kayıt sırasında sunduğu diploma ile 984 numaralı Konya/Kadıhanlı boyacı ustası Hacı oğlu Melkis'in Beyrut İdadîsi'nden mezun olduğunu gösteren 22 Haziran 1912 tarihli diplomanın sahte olduğu belirlenmişti. Bu son talebe, Şam Tıbbiyesi Eczacılık Mektebi'ne daha önceden kaydını aldırıldığından durum mektebe bildirilmiş, tahkikatın sonuçlanmasına kadar sınavlara alınmamış ve sahtekârlığı anlaşılınca hakkında hukuki işlem başlatılarak kaydı silindi.¹⁹ Dişçi Mektebi'nde ise 138 numaralı Kayserili Karabet İpiç oğlu Vahan, 139 numaralı İstanbullu muslukçu Mardiros Serkiciyan oğlu Habik ve 142 numaralı Kayserili dişçi Dirmid oğlu İsak'ın ibraz ettikleri 1912 yılına ait Beyrut Sultanîsi diplomalarının da sahte olduğu saptanmıştı.²⁰

Hukuk Şubesi'ndeki diplomaların tetkiki için görevlendirilen Maarif Nezareti Tedrisât-ı Âliye Müdürlüğü, 28 Mayıs-2 Haziran 1913 tarihleri arasında gerçekleştirdiği incelemeler sonunda 37 talebinin diplomasının tahrif edilmiş veya tamamen sahte olduğunu, 3 talebenin de Darülfünun'a kabul edilmeyecek derecedeki idadî diplomalarıyla başvurduklarını tespit etti. Bunlardan %80'i Türk (32 öğrenci), %13'ü Ermeni (5 talebe) ve %7'i ise Rum (3 talebe) asıllı Osmanlı tebaasıydı. Hukuk Şubesi'ne ibraz edilen tahrifata uğratılmış diplomalardan 4'er adedi Mercan ve Vefa idadîleri ile İzmir Sultanîsi'ne; 1'er adedi ise Midilli ve Numûne-i Terakkî idadîleri ile Bursa Sultanîsi'ne ait şahadetnameler olarak düzenlenmişti. Sahte şahadetnamelerden 12'si Ankara, 5'i Beyrut, 1'er adedi Sivas ve Manastır idadîlerine ait mezuniyet belgelerinin taklidiydi. Tahrif edilmiş 1 diploma ile sahte olduğu tespit edilen 2 diplomanın hangi mektepler adına düzenlendiğine dair bilgiler ise arşiv kayıtlarına yansımamıştır.

¹⁸ BOA, MF.ALY, nr. 40/106, 51/44. Tanîn gazetesinde Hukuk Şubesi'yle ilişığı kesilen 33 talebinin isimleri ve evraklarındaki sahtecilik boyutu hakkında bilgi verilmiş ("Mekteplerimizden Câhil Yetiştiriyoruz", *Tanîn*, nr. 1615, 16 Mayıs 1329, s. 4-5); fakat geri kalan 7 talebinin durumu üzerine herhangi bir izahat nakledilmemiştir.

¹⁹ BOA, MF.ALY, nr. 40/106, 51/44.

²⁰ BOA, MF.ALY, nr. 40/106.

Darülfünun'da Sahte ve Muharref Diplomalar Hadisesi (1913)

Hazırlanan raporda kayıtları silinecek bu talebeler ayrı ayrı tasnif edilerek durum İstanbul Bidayet Mahkemesi Müddeiumumiliği'ne iletilmiştir.²¹

Hukuk Şubesi öğrencilerinden 404 numaralı Mustafa Fehmi, 994 numaralı Hasan Fehmi, 639 numaralı Ali Rıza, 1023 numaralı İsmail Hakkı, 746 numaralı İzmitli Osman Fahri, 748 numaralı Hasan, 320 numaralı Hacı Mustafa, 355 numaralı Havsalı Ali Osman, 191 numaralı Muhlis, 715 numaralı Giritli Hüseyin Avni, 752 numaralı Ahmed Vefik, 998 numaralı Mehmed Sadık, 945 numaralı Ali Salahaddin, 901 numaralı Manisa/Demircili Hüseyin Mazhar ve 921 numaralı Hısn-ı Mansurlu (Adıyaman) Sıddik efendilerin Hukuk Şubesi'ne ibraz ettikleri diplomaların tahrif edilmiş olduğu görüldü. Bunun yanında 564 numaralı Vizeli Aristo oğlu Alekobadi, 982 numaralı İstanbullu Hüsameddin, 810 numaralı Ankaralı Sitrak, 983 numaralı Yozgatlı Haşim, 1027 numaralı Amasya/Gümüşhacıköylü Gabriel, 974 numaralı Kıbrıslı Kozma Papayuvan, 964 numaralı Kasyerili Mehmed Sami, 959 numaralı Midillili Hafız Ali, 953 numaralı Yozgatlı Serkis, 913 numaralı Zileli Ali Sami, 907 numaralı Zileli Edhem, 906 numaralı Safranbolulu Mehmed, 886 numaralı Kıbrıslı Pedros oğlu Ohannes, 951 numaralı Diyarbakırlı Besim, 965 numaralı Silivrili Mardiros, 967 numaralı Manisalı Ali Rıza, 986 numaralı Hristo, 855 numaralı Şükrü ve 970 numaralı Hasan Sa'di efendilerin ise diplomalarının sahte olduğu belirlendi.²² Komisyonun sonraki tarihlerde de çalışmaya devam etti. Nitekim Burhaniye Naibi İbrahim Efendi'nin oğlu İsmail Hakkı Efendi'ye ait olan Numune-i Terakkî İdadîsi diplomasının Yahya Hayatî adında biri tarafından kendi adına düzenlenerek tahrifata uğradığı 17 Haziran'da tespit edildi ve ilgili öğrencinin kaydı silindi.²³

Hukuk Fakültesi'ndeki incelemelerin akabinde ilişkisi kesilen 3 talebe daha bulunmaktadır. Bunlardan 263 numaralı Ömer Fehmi'nin kuruma sunduğu İzmir İdadîsi'ne ait diplomasının sahte olmadığı; fakat ilgili idadînin yedi yıllık değil beş yıllık bir mektep derecesinde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca 1020 numaralı Halid Efendi'nin mezun olduğu Manastır Askerî İdadîsi ile 1036 numaralı Mehmed Rifat'ın mezun olduğu Mekteb-i Sultanî'nin de aynı şekilde yedi yıllık idadî derecesinde mektepler olmadığı tespit edilmiştir. Sahte evrak meselesinde yaşanan en enteresan hadise ise bizzat Darülfünun'da vazifeli bir memurun faaliyetleridir. Tıp Fakültesi eski kayıtlarından İsa Efendi'nin bir yandan kendisini sahte diploma ile Mekteb-i Hukuk'a kaydettirdiği ve daha sonraları da bu tür eylemleri örgütlenmeye götüren grupların içerisinde yer aldığı arşiv kayıtlarına yansımıştır. Faaliyetlerinden dolayı İsa Efendi'nin mektepteki kaydı silinmiş, memurluktan atılmış ve hakkında yakalama kararı çıkarılmıştır.²⁴ Görüldüğü üzere diploma ve öğrenim belgelerindeki usulsüzlük daha ziyade Hukuk ve Tıp fakültelerinde karşımıza çıkmaktadır. Sahte diploma sahiplerinin %75'lik dilimini bu iki şubedeki öğrenciler teşkil eder. Bu şubelerin dışında kalan toplam 21 talebe ise (%25) Fen, Edebiyat ve Şer'iyye şubeleri talebesi olup hemen hepsi Türk asıllıydı.

²¹ BOA, MF.ALY, nr. 51/44.

²² BOA, MF.ALY, nr. 43/92.

²³ BOA, MF.ALY, nr. 51/44, 81/89.

²⁴ BOA, MF.ALY, nr. 43/92.

Fen Şubesi'nin Riyâziye ve Tabîiyye kısımlarında 9-14 Ağustos tarihleri arasında incelemelerde bulunan komisyon, Riyâziye Şubesi'nde kayıtlı 943 numaralı Hibetullah'ın diplomasının sahte olduğunu, 877 numaralı Ali Rıza'nın diplomasının ise tahrif edilmiş olduğunu tespit etti. Tabîiyye kısmı öğrencilerinden 755 numaralı Mustafa, 838 numaralı Şaban ve 749 numaralı Faik efendilere ait diplomaların üzerinde de aynı şekilde oynamalar yapılmıştı. Fakülteye ibraz ettiği mezuniyet belgesinden 758 numaralı Ali Rıza adlı talebenin ise beş yıllık idadî mezunu olduğu belirlendi. Böylece her iki şubede toplam 6 talebenin kayıtları silindi.

Ulûm-ı Şeriyye Şubesi ve Edebiyat Şubesi'nde de benzer tahkikatlar yapıldı. Hatta ilk incelemeler Nisan 1913'te Hukuk Şubesi yanında bu iki şube bünyesinde başlatıldı. Yapılan soruşturma neticesinde bazı talebelerin diplomalarının sahte olduğu, bazılarının ise yeterli şartları taşımadığı halde üniversiteye kaydedildiği tespit edildi. Komisyon, Edebiyat Şubesi'ne kayıt yaptıran 8 talebenin mezun olduğu mekteplerin yedi yıllık idadiler derecesinde bulunmadığına kanaat getirdi. Bu talebelere Mehmed oğlu Eyüp, Mehmed oğlu Eyüp Sabri, Seyyid Vehbî ve Abdullah Faiz'in isimleri arşiv kayıtlarında geçmekle beraber geri kalan 4 talebenin kimler olduğu açıkça yazılmamıştır.²⁵ Şeriyye Şubesi'nde ise 395 numaralı Beyrut İdadîsi'nden mezun İsmail Hakkı, 98 numaralı Osman Fazıl, 747 numaralı İzmir İdadîsi 6. Sınıfı'ndan naklen kayıt yaptıran Mustafa Asım'ın diplomalarının muharref olduğu ortaya çıkmıştı. Sivas İdadîsi diplomasıyla başvuran 1171 numaralı Eyüp, 1173 numaralı Mehmed Kamil, Erzurum İdadîsi diplomasıyla kayıt yaptırmış olan 1177 numaralı Ahmed Arif ve Yanya İdadîsi diplomasıyla 1176 numarada kayıtlı Ahmed Mahir efendilerin diplomaları ise sahteydi. Şubeye ilişiği kesilen bu 7 talebenin tümü 1912-13 ders yılında kayıt yaptırmıştı.²⁶ Bu tahkikat sonunda da Şeriyye ve Edebiyat şubelerinden toplam 15 kişinin kaydı silindi.

Tahkikat komisyonları, şubelere kayıtlı bazı talebelerin öğrenim belgelerinde şüphe ettikleri zaman ihmalkârlık göstermemiş ve tereddütlerin giderilmesi için bu öğrencilerden gereken belgelerin asıllarını komisyonlara ulaştırmaları istenmiştir. Örneğin, 8 Temmuz 1913'te Darülfünun Müdüriyeti'ne gönderilen bir raporda Edebiyat Şubesi'nde 1536, 1541 ve 1589 numarayla kayıtlı 3 talebeye ait diplomaların dosyalarında bulunmadığı ve incelenmek üzere bu öğrencilerin gereken evraklarının komisyona iletilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Yine 1596 numaralı ve Alman İdadîsi mezunu Abdüsselam Efendi'nin bu okula mahsus diplomasının aslı bir ay içerisinde komisyona ulaştırması talep edilmiştir. Benzer şekilde Şeriyye Şubesi'ne kayıtlı 1021 numaralı Mehmed Hayrî, 1300 numaralı Mehmed İzzet ve 392 numaralı Eyüp efendilerin de Daru'l-İlm ve't-Ta'lim Mektebi'nden aldıkları diplomaların asıllarını bir ay içerisinde komisyona iletmeleri gerektiği belirtilmiştir.

Hukuk Şubesi'nde incelemelerde bulunan komisyon Süleyman, Ahmed Recai, Necib, Beşşar, Mehmed Raif, Karakir, Atnaş, Rupen ve Ahmed Necmeddin isimli kayıt yaptırdıktan sonra diplomalarını Şube'den geri alan talebelerden evraklarını tekrar iade etmelerini istemiştir. Komisyon, zaman zaman bazı talebelerin diplomaları ile ilgili mekteplerden alınan mezunlara ait listeleri mukayese etmiştir. Bu mektep mezunlarına

²⁵ BOA, MF.ALY, nr. 81/89.

²⁶ BOA, MF.ALY, nr. 51/44, 81/89.

ait cetvellerde ismi gözükmeyen Hasan oğlu Celaleddin ve 905 numaralı Minas oğlu Hamayak gibilerin sorgulanmalarına dair talepler Darülfünun Müdürlüğü'ne iletilmiştir. Yine Şube'nin birinci sınıf talebelerinden yurtdışında eğitim almış ve muhtemelen İzmir veya Edirneli olan 957 numaralı Anadol ile 958 numaralı İsrail'in kural gereği mezuniyet belgelerini Hariciye Nezareti'ne ve birinci sınıf talebelerinden Ermeni, Rum, Yahudilerden müteşekkil 21 kişinin de diplomalarını aldıkları mekteplerin yedi yıllık idadî derecesinde bulunduğunu Tedrisât-ı Taliye İdaresi'ne bir ay içerisinde onaylatmaları istenmiştir.

Tabiiyye ve Riyâziye şubelerindeki incelemelerde de benzer tespit ve talepler ilgili makamlara iletilmiştir. Burada okuyan 4 talebeye ait diploma asıllarının dosyalarında olmadığı ve derhal ilgili evrakın talebelerden alınması gerektiği komisyon tarafından bildirilmiştir. Aynı şekilde 701 numaralı Pilyos'un mezun olduğu Van Yeramyân İdadisi'nin yedi yıllık bir mektep olup olmadığına incelenmesi talep edilmiş ve bu talepleri istenilen süre içerisinde yerine getirmeyenlerin şubeleri ile ilişkilerinin kesileceği duyurulmuştur. Durum gazetelerde de ilan edilerek o sırada taşrada bulunanlar durumdan haberdar edilmiştir.²⁷ Fakat evraklarında şüphe duyulan bu talebelerle alakalı başka bir kaydın veya işlemin arşiv belgelerine yansımadağı görülmektedir. Bu durumu komisyonların incelemeleri sonrasında ilgili öğrencilerin evraklarında herhangi bir usulsüzlük tespit edilemediği şeklinde yorumlamamız mümkündür.

4. Tedbirler ve Cezalar

Sahtecilik ve tahrifçilik hadisenin patlak vermesinin ardından gerek Adliye gerekse Maarif ve Dâhiliye nezaretleri işbirliği içerisinde hareket ederek, titizlikle meselenin üzerine eğilmiştir. Darülfünun ile vilayet mektep ve maarif idareleri bünyesinde komisyonların kurulması, suçlu bulunan talebelerin ve örgüt mensuplarının yakalatılması, sorgulanması, eğitim müesseseleriyle ilişkilerinin kesilmesi, bundan sonraki süreçte böylesi bir olayın yaşanmaması adına gereken adımların atılması için tamimler yayımlanması devletin aldığı idarî tedbirler kanadını teşkil etmektedir. Olayda ihmali veya müdahaleleri tespit edilen memurlar ile şube idarecilerinin azledilmeleri, mahkemeye sevkleri, yerlerine yeni atamaların yapılması ise verilen cezalar kısmını oluşturmaktadır.

a) Alınan Tedbirler

Maarif Nezareti, ihbarların doğruluğunu tespit ettiği andan itibaren konuya ehemmiyet vermiş, özellikle dönemin Maarif Nazırı Ahmed Şükrü Bey meselenin bizzat takipçisi olmuştu. Yukarıda da dile getirdiğimiz üzere ilk adım olarak her bir şube için komisyonlar teşkil edildi. Darülfünun Müdür-i Umumisi (Rektör) Sami, Tıp Fakültesi Reisi (Dekan) Ziya Nuri, Tedrisat-ı Âliye İdaresi Müdürü Zühdü, Tedrisat-ı Taliye Müdürü Cevdet beyler bu inceleme heyetlerinde görev aldı. Heyetin kitabet

²⁷ BOA, MF.ALY, nr. 51/44.

vazifesini ise Tedrisât-ı Âliye Üçüncü Şube kâtiplerinden Said Bey yürüttü.²⁸ Bu komisyonlar son üç yılda fakültelere kayıt yaptıran talebelerin evraklarını inceleyerek tespitlerini raporlar halinde gerek Adliye gerekse Maarif nazırlıklarına sundu. Evraklarında hukuka aykırılık görülenler derhal üniversiteden atıldı.

Maarif idaresi bu heyetlerin teşkiliyle sınırlı kalmayıp, tüm idadî mezunlarının mezuniyet evraklarını inceledi. Ayrıca 30 Nisan 1913'te Tedrisât-ı Taliye Müdürlüğü, vilayet maarif müdürlüklerine gönderdiği telgrafta Darülfünun'a kaydolmak isteyen bazı idadî mezunlarının şahadetnamelerinde tespit edilen tahrifatlara binaen gerekli önlemlerin öncelikle mahallerinde alınmasını emretti. Bu tedbirler çerçevesinde talebelerin mektebe kaydoldukları sırada nüfus cüzdanlarının bir suretini mektebe teslim etmeleri, tahsillerini tamamladıkları sırada ise diplomalarına doğum tarihlerinin yazı ile yazılarak mektep mührüyle mühürlenmesi usulü getirildi.²⁹ Ayrıca, vilayetlerdeki okul idarelerinden resmî mühürlerini okunaklı bir şekilde bir kâğıda basmaları ve ikişer nüsha halinde Maarif Nezareti Tedrisât-ı Âliye Müdürlüğü'ne göndermeleri istendi. Nezaret tarafından toplanan mühür suretleri, mühür tatbik defterlerine işlenerek Eylül 1913'ten itibaren Darülfünun şubeleri başta olmak üzere yüksek dereceli mektep müdürlüklerine gönderildi.³⁰

Bu önlemlere ek olarak idadîlerin son iki sınıfında okuyan talebelerin imtihanları akabinde ikmale kalan veya mezuniyete hak kazananların isimlerini muhtevi defterlerin derhal düzenlenerek Nezaret'e gönderilmesi, şahadetname ve tasdiknamelere ayrı ayrı sıra numaralarının verilmesi, kimlere tasdikname verilmişse künyelerinin yazılı olarak üç aylık periyotlarla merkeze bildirilmesi, resmî mühürlerin yanına mektep müdürü veya vekillerinin imzalarının yer alması, gerek diplomaların gerekse tasdiknamelerin arka kısmına talebenin nüfus tezkirelerinin eklenmesi ve tatbik mühürlerinin gönderilmesi noktasında gereken hassasiyetin gösterilmesine dair bir tamim yayımlandı.³¹ Benzer talepler 28 Mayıs'ta Darülmuallimin müdürlüklerine de iletildi.³² Resmî talimatlar, temelde, öğrencinin tüm evsafını resmedecek ve idarî görevlilerin mühür, imza ve mülahazalarıyla evrak üzerinde herhangi bir tahrifata mahal vermeyecek bir sistemin hayata geçirilmesini amaçlıyordu.

Şüpheli ve sahte evrakların daha yoğun bir şekilde Manastır, Ankara ve Beyrut idadîleri adına düzenlendiğinin ortaya çıkması üzerine 3 Mayıs 1913'te bu mektep müdürlerine gerek Maarif gerekse Dâhiliye nezaretleri tarafından çeşitli emirler gönderildi. Mektep mühürleri ile müdürlerin imza örnekleri ve varsa talebelere ait isim ve resimlerini ihtiva eden cetvellerin ilk elden ilgili kurumlara ulaştırmaları istendi. Ayrıca diplomalarından şüphe duyulan öğrencilerin bir listesi hazırlanıp, öğrenim durumlarının bildirilmesi emredildi.³³ Razlık Rüşdiyesi eski muallimlerinden ve Aydın

²⁸ BOA, MF.ALY, nr. 81/89.

²⁹ BOA, MF.İBT, nr. 429/57.

³⁰ BOA, MF.ALY, nr. 78/15, 45/9

³¹ BOA, MF.İBT, nr. 433/76, 433/86; "Mekâtib-i İ'dâdiyye Hakkında", *İkdâm*, nr. 5855, 27 Mayıs 1329, s. 3-4; "Mekâtib-i İ'dâdiyye", *Tanin*, nr. 1626, 27 Mayıs 1329, s. 4.

³² BOA, MF.İBT, 449/32.

³³ BOA, DH.İD, nr. 139/10.

Evkaf Dairesi Maden Kâtibi olan İbrahim Şakir Efendi'nin odasında Konya İdadî Mektebi'ne ait sahte bir mühürün bulunması üzerine Konya'daki tahkikat daha da geniş tutuldu. Fakat yapılan tahkikatta bu mühürle hazırlanmış bir diplomaya rastlanmamış ve Şakir Efendi'nin hadiseyle alakasının olmadığı anlaşılmıştı.³⁴ Aynı şekilde Mekteb-i Mülkiye Müdürlüğü'ne de bu mesele aksettirilmiş ve Müdüriyet, 1911-12 ders yılı sonunda kayıtları silinen talebelerin bir listesini Temmuz 1913'te Maarif'e göndermişti.³⁵

26 Mayıs 1913'te Tıp Fakültesi'ndeki araştırma heyeti, Ermeni mekteplerinden Bezazyan (Bakırköy'de), Pakrodoni (Pangaltı'da) ve Karabetyan (Üsküdar'da) gibi idadîlerin bir veya iki yıl gibi kısa bir zaman dilimi içerisinde bazı talebeleri mezun ettiğine ve Karabetyan İdadîsi'nden 29, Bezazyan İdadîsi'nden 31 ve Pakrodoni İdadîsi'nden 28 talebenin de³⁶ Tıp Fakültesi'ne öğrenci olarak girdiğine dikkat çekti. Dolayısıyla okulların bu kadar kısa süreler içerisinde mezun vermesinin şüphe uyandırdığı ve ilgili mekteplerin eğitim süreci ile mezunlarına ait evrakların mercek altına alınması gerektiğini vurguladı. İlgili komisyon, hazırladığı rapor sonrasında Maarif Nezareti tarafından verilen görev üzerine, bu üç okulda ayrı ayrı tahkikat yaptı ve talebelerin isimleri, hangi tarihte mezun olduklarına dair bilgileri inceledi.³⁷ İncelemelerde 15 talebe hakkında sahte nüfus ilmühaberi hazırlandığı ve bu talebelerin asker kaçağı olduğu görüldü.³⁸ Ayrıca bu üç mektebe usulsüz olarak kaydedildikleri anlaşılan 101 talebenin de eğitim hayatlarına son verildi ve bu liste *Takvîm-i Vekâyî*'de neşredildi.³⁹

Maarif Nezareti mekteplerde almaya çalıştığı tedbirlerin Darülfünun bünyesinde uygulanması için de girişimlerde bulundu. Bu amaçla 16 Haziran 1913 tarihli resmî yazıda Darülfünun Şeriyeye Şubesi'ne kabul edilen tüm talebelerin kayıt sırasında ibraz ettikleri icazetname ve tasdiknamelerin asıllarını bir ay içinde Şube Kâtipliği'ne vermesi ve Kâtiplik tarafından ilgili araştırma komisyonlarına ulaştırılması istendi.⁴⁰ Bu talimat diğer şubelere iletilmişse de muhtemel bir karışıklığa sebep olacağı ve gerçek suçluların tespitine engel teşkil edebileceği düşüncesiyle uygulamaya konulmadı. Diploması şüpheli görülenlerin mühürlü ve Maarif idarelerince tasdik edilmiş diplomalarını ibraz etmelerinin yeterli olacağına kanaat getirildi.⁴¹ Darülfünun'da sami'în (dinleyici) sıfatıyla kayıtlı ve idadî mezunu olmayan talebelerin durumları da ele alındı. 16 Haziran 1913'te gönderilen tezkirede idadî seviyesinde bir mektepten mezun olmasalar dahi sami'înden olan öğrencilerin dersleri takip edebilecekleri; fakat asıl talebeler (*talebe-i asliye*) arasına giremeyecekleri bildirildi ve bu gibiler için ayrı bir defter tutulması karara bağlandı.⁴²

³⁴ BOA, MF.İBT, nr. 423/79, 428/24, 428/58; MF.MKT, nr. 1186/26.

³⁵ BOA, MF.MKT, nr. 1188/24.

³⁶ BOA, MF.ALY, nr. 51/44.

³⁷ BOA, MF.ALY, nr. 51/44.

³⁸ BOA, MF.MTK, nr. 1187/27.

³⁹ "Ma'ârif Nezâretinden", *Takvîm-i Vekâyî*, nr. 1475, 15 Mayıs 1329, 5-7.

⁴⁰ BOA, MF.ALY, 42/100, 51/44.

⁴¹ BOA, MF.ALY, nr. 45/61.

⁴² BOA, MF.ALY, nr. 51/44.

Hükümet bir yandan çeşitli tedbirler alırken bir yandan da sahtekârlık şebekesi kuran örgüt üyelerinin ve hadiseye adı karışan talebelerin peşine düştü. Bu amaçla Mayıs 1913'te sahte diploma işleriyle uğraşan Ohannes Efendi yakalanarak hapsedildi. Hukuk Şubesi'nde öğrenci olan Celal Şirin'in ihbarı üzerine Sivaslı Sarı Bogosyan Mıgırdıç adlı bir başka şahsın tutuklanması için de emirler çıkarıldı.⁴³ Aristidi oğlu Dimitri Efendi gibi talebelerden ele geçirilenler sorguya çekildi.

Maarif Nezareti ve İstanbul Bidayet Mahkemesi bir başka sahtecilik vakasının önüne geçmek amacıyla denetlemelerine bu tarihten sonra da devam etmiştir. Nazırlık 31 Mart 1915'te yeni bir tamim yayımlayarak diplomalarda bulunan isim, künye, doğum yeri ve tarihi, numara, okul derecesi gibi mezuniyet bilgilerinin herhangi birisinde yapılacak tahrif veya taklidin suç sayıldığına işaret etmiş ve bu konuda çeşitli mektep müdürlüklerinin dikkatli olması, aynı zamanda da talebeleri bu hususta bilgilendirerek uyarılarına gerektiği vurgulanmıştır.⁴⁴ İstanbul Bidayet Mahkemesi ise komisyonların çalışmalarını tamamlamalarının ardından Darülfünun ve diğer tüm yüksek dereceli mekteplerdeki diplomaları zaman zaman mercek altına almıştır. Şüpheli gördüğü durumları ilgili kurumlara bildirerek gereken idarî soruşturmanın yapılmasını talep etmiştir.⁴⁵

b) Memur ve İdarecilerin Cezalandırılması

Sahtecilik meselesinin ortaya çıkmasını müteakip hükümet kanadı cezalandırmaları sadece öğrenciler veya şebeke üyeleriyle sınırlı tutmadı. Görevde ihmali görülen (*sû'-i istimâl ve dikkatsizlik*) veya sahtekârlığa adı karışan Darülfünun'daki bazı memurlar ile amirler açığa alınarak mahkemeye sevk edildi (23 Haziran 1913).

Ulûm-ı Şeriyye ve Edebiyat şubeleri Müdürü (fakülte dekanı) İzmirli İsmail Hakkı Bey, Birinci Kâtib (fakülte sekreteri) Sermed Bey ve İkinci Kâtib Sırrı Bey görevlerinden uzaklaştırıldı. Tedrisât-ı İbtidaiyye Birinci Şube Müdürü Mahmud Zarif Bey dekan tayin edildi. Tedrisât-ı Taliye Birinci Şube'den Receb Ferid Efendi birinci, Tedrisât-ı Taliye İkinci Şube'den Asım Efendi ise ikinci kâtiplik vazifesine atandı. Aynı

⁴³ BOA, MF.ALY, nr. 81/89; MF.MKT, nr. 1187/24.

⁴⁴ BOA, MF.ALY, nr. 77/93.

16 Temmuz 1858 tarihli *Ceza Kanunu*'nun 15. faslının 148-162. maddelerinde sahtekârlık suçuna bulaşan kişi veya memurlara 1 yıldan 10 yıla kadar hapis, küreğe konma veya kaleye hapsedilme gibi cezaların verileceği belirtilmiştir ("*Cezâ Kânûn-nâme-i Hümayûnu*", *Düstûr*, Cilt: I/I (3 C 1277 Zeyl), s. 569-572). Hadisenin yaşanmasından sonra (9 Nisan 1914) bu kanun maddesinde ikinci bir zeyl yapılmış ve ilgili suçu işleyenlerin 6 aydan 3 seneye kadar hapis ve 5 ila 100 Osmanlı Altını arasında para cezasının verilmesi öngörülmüştür ("*27 Zilhicce 1274 Târihli Kânûn-ı Cezânın 155'inci Mâddesine Müzeyyel Fıkarât Hakkında Kânûn-ı Muvakkat*" *Düstûr*, Cilt: II/VI, s. 340). Bu tasarı maddesi Meclis-i Mebusan 13 Haziran 1914 tarihli 3. Dönem 14. Oturumu'nda tartışılmış (*Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi*, Devre: 3, Cilt: I, İctima Sene: 1, İnikad: 14, s. 262-268) ve 26 Ağustos'ta kanunlaşarak yürürlüğe girmiştir ("*27 Zilhicce 1274 Târihli Kânûn-ı Cezânın 155'inci Mâddesine Müzeyyel Fıkarât Hakkında Kânûn*", *Düstûr*, Cilt: II/VI, s. 1017).

⁴⁵ BOA, MF.ALY, nr. 81/89.

şekilde Hukuk Şubesi Müdürü Abdülhalık Midhat, Müdür Muavini Osman Nuri, kâtiplerden Ali Kemaleddin ile Hasan Tahsin beyler azledildi. Hukuk Şubesi Müdürlüğü'ne Selanik Hukuk Mektebi Müdürü Musluhiddin Adil Bey, Müdür Muavinliği'ne Tedrisât-ı Taliye İkinci Şube Mümeyyizi Hacı Nuri Bey ve kâtiplerden Ali Kemaleddin'in yerine Tedrisât-ı İbtidaiyye Birinci Şube kâtiplerinden Cemal Bey, Tahsin Bey'in yerine ise Selanik Hukuk Mektebi Kâtibi Mehmed Arif Efendi getirildi. Ayrıca Darülfünun Başkâtibi Esad Bey de azledilerek yerine Kalem-i Mahsus mümeyyizlerinden Mehmed Ali Bey atandı.⁴⁶ Yine Tıp Fakültesi Dosya Kâtibi Osman Nuri ile evrak işlemleri sırasında rüşvet aldığı ve yolsuzluk yaptığı tespit edilen Muhasebe memuru Cemal Bey'in görevlerine son verildi. Tedrisât-ı Taliye İkinci Şube kâtiplerinden Osman Efendi'ye fakültenin Dosya Kâtipliği, Tedrisât-ı İbtidaiyye Dördüncü Şube Mümeyyizi Hacı Ahmed Efendi'ye ise Muhasebe memurluğu tevdi edildi.⁴⁷ Burada dikkati çeken husus Edebiyat, Şeriyye ve Hukuk'taki tavrın aksine Tıp ve Fen şubelerindeki müdürlerin görevlerine son verilmemiş olmasıdır. Bu durumun olası sebeplerinden birisi fakülte amirlerinin yakın tarihlerde göreve atanmaları olabilir. Nitekim Tıp Fakültesi Müdürü Ziya Nuri Bey, Adnan Bey'den [Adivar] boşalan makama Kasım 1912'den sonra, yani olayın patlak verdiği 1913 Mart'na yakın bir tarihte tayin edilmiştir.⁴⁸ Fakat aynı varsayımı Fen Şubesi ile Eczacılık ve Dişçilik Mektebi müdürleri için ileri süremeyiz. Zira Mustafa Münif Bey Eylül 1909-Şubat 1917 arasında Dişçi ve Eczacı Mektepleri Müdürlüğü'nü yürütmüştür.⁴⁹ Aynı şekilde Mazhar Hüsnü Bey de uzun yıllar Fen Şubesi'nin Müdürlük makamında bulunmuştur. Dolayısıyla bu iki dekanın görevlerinde bırakılması başka şekilde açıklanabilir. Şubelerinde görece daha az sayıdaki talebinin evraklarında usulsüzlük tespit edilmesi, bu iki Müdür'ün ana hatlarıyla vazifelerindeki başarılı yönetimi veya hükümet kanadıyla olan yakın münasebetleri gibi sebepler azledilmelerine engel teşkil eden muhtemel etkenler arasında zikredilebilir.

Öncelikle, açığa alınan memur ve dekanlara mahkeme süreçleri sonuçlanıncaya kadar mazuliyet maaşı bağlandı.⁵⁰ Bu sırada dava süreci başlatıldı. Altı ay kadar süren

⁴⁶ Maarif Tedrisat-ı Âliye fonu 43/3 numaralı belgede atamaların bu minval üzere yapıldığı zikredilirken, bazı belgelerde (BOA, MF.İBT, nr. 436/38, 440/54; MF.MKT, nr. 1187/54; MF.ALY, nr. 43/3) Darülfünun Başkâtibi'nin yerine Selanik Hukuk Mektebi Muavini Mehmed Arif Bey'in tayin edildiği zikredilmektedir. Ayrıca bu belgelerde Tahsin Bey'in azledildiğine dair herhangi bir bilgi de yer almamaktadır.

⁴⁷ Konuyla alakalı Maarif Nezareti'nden gönderilen buyruldu için bkz. BOA, MF.İBT, nr. 436/38, 440/54; MF.MKT, nr. 1187/54; MF.ALY, nr. 43/3.

⁴⁸ Haziran 1911'de Besim Ömer Paşa'nın yerine tayin edilen Doktor Adnan [Adivar] görevini 27 Kasım 1912'ye kadar sürdürmüştür. Bu tarihte Divan-ı Harb-i Örfi tarafından tutuklanan Adnan Bey azledilmiş, yerine vekaleten Bakteriyyoloji Şefi Server Kâmil atanmıştır (BOA, MF.MKT, nr. 1171/62, 1182/82).

⁴⁹ Şeşsuvaroğlu 1970, s. 337; Baltacıoğlu 2009-10, s. 194.

⁵⁰ BOA, MF.ALY, nr. 43/3, 43/43, 43/44, 43/45, 43/46, 45/53. Örneğin İzmirli İsmail Hakkı Bey'e ilk elde 25 kuruşluk bir mazuliyet maaşı bağlanması ön görülmüştür. Fakat memuriyet süresi 15 seneden az olması hasebiyle Hukuk Şubesi kâtiplerinden Kemal Bey'in bir memuriyete tayini de gündeme gelmiştir.

hukukî tahkikat Şubat 1914'te tamamlandı ve savcılık, konuyla ilgisi olmadığına kanaat getirdiği Osman Nuri, Esad, Ali Kemaleddin, Hasan Tahsin, Abdülhalik Midhat, İzmirli İsmail Hakkı, Sırrı ve Sermed beyleri mahkemeye sevk etmeye gerek duymadı. Bu memurların görevlerine iadelerinde bir sakınca olmadığına karar verdi. Bunun üzerine mazul memurlar, yeniden bir vazifeye tayin edilmek için Maarif Nezareti nezdinde girişimlerde bulundular. Nitekim Başkâtip Esad Bey bir memuriyete atanmak talebiyle Aralık 1914'te Maarif Nezareti'ne arzuhal sundu.⁵¹ Şeriyye ve Edebiyat şubeleri kâtiplerinden Sermed, Hukuk Şubesi Müdürü Abdülhalik Midhat, Müdür Muavini Osman Nuri, kâtiplerden Hasan Tahsin ile Ali Kemaleddin beyler de benzer talepleri ilettiler. Fakat bu noktada Maarif Meclisi ile Nazırlık arasında bir ihtilaf ortaya çıktı. Nazır Ahmed Şükrü Bey, memur ve müdürlere verilen cezaların idarî açıdan doğru olduğunu, görevdeki ihmallerinin Maarif müessesesinin vizyonuna ve prestijine zarar verdiğini, ayrıca böylesi bir ihmalkârlığı aynı kişilerin sergilemeyeceklerinden emin olamadığını dile getirmiş ve herhangi bir memuriyete tayin edilmelerini sakıncalı görmüştü. Fakat 8 Ocak 1914'te toplanan Maarif Meclisi, azledilen bu memurların yeterince ceza çektiklerine, olayla ilgileri olmadığına savcılık tarafından anlaşıldığına ve dolayısıyla da hukukun üstünlüğü ilkesine uygun olarak eski görevlerine dönmeler dahi bir başka memuriyet kadrosunda istihdamlarının gerekli olduğuna karar verdi.⁵² Ayrıca memur ailelerinin maddî açıdan sarsıldığına dikkat çekildi.⁵³

Göreve iade talepleri olumlu neticelenmekle beraber, azledilen memurların yeniden atamaları derhal hayata geçirilemedi. Bu yüzden Başkâtip Esad Bey, ilk arzuhalinden sonra Nisan 1919'da ikinci bir görev talebi dilekçesini Nezaret'e sunmak ihtiyacını hissetmişti.⁵⁴ Benzer şekilde İzmirli İsmail Hakkı Bey, 15 Mart 1914 tarihli dilekçesinde suçsuz olduğuna karar verilmesine rağmen iki buçuk aydır herhangi bir memuriyete atanmadığından yakınmıştı.⁵⁵ Fakat açığa alınan memurların, gecikmeli olsa da, sonraki tarihlerde uygun bir vazifeye tayinleri gerçekleşmiştir. Örneğin Esad Bey, 1919'da Nezaret'e bağlı bir müfettişliğe;⁵⁶ Hasan Tahsin Bey, İnâs-ı Sultanî Kâtipliği'ne;⁵⁷ Edebiyat ve Şeriyye şubeleri sabık İkinci Kâtibi Sırrı Bey de Bezm-i Âlem Valide Sultan Hastanesi Başkâtipliği'ne atanmıştır.⁵⁸

⁵¹ BOA, MF.ALY, nr. 43/3, 54/109.

⁵² BOA, MF.ALY, nr. 43/3.

⁵³ Nitekim Şeriyye ve Edebiyat şubeleri Kâtibi Sermed Bey, iki küçük çocuğu ve beş kişilik ailesini beslemekle mükellef olduğunu; yedi ay sonunda davanın lehinde neticelendiğini, bu süre zarfında ise aile efradının ekonomik açıdan fazlasıyla yıprandığını ve devletine yirmi yıldır hizmet eden bu memuruna nerede olursa olsun bir görevin en kısa sürede verilmesini talep eden dilekçesini Maarif Nezareti'ne sunmuştur (BOA, MF.ALY, nr. 43/3).

⁵⁴ BOA, MF.ALY, nr. 137/162.

⁵⁵ BOA, MF.ALY, nr. 59/39.

⁵⁶ BOA, MF.ALY, nr. 137/162.

⁵⁷ BOA, MF.ALY, nr. 43/3.

⁵⁸ BOA, MF.MKT, nr. 1239/45.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin en üst düzeydeki eğitim-öğretim kurumu olan Darülfünun'da yaşanan diploma sahteciliği hadisesi eğitim tarihimize açısından hayli düşündürücüdür. 1913'ten önceki son iki yıl içerisinde üniversiteye usulsüz öğrenim belgesi veya diplomayla kayıt yaptırmış talebe sayısının 85'e ulaşması, dönemine göre küçümsenmeyecek bir rakamdır. Üstelik bu talebelerden her birinin doktor, eczacı, dişiçi, hâkim, savcı, kamu görevlisi, mühendis, imam, hatip, vaiz, öğretmen vs. adayı oldukları ve topluma gelecekte yön verecek veya gençlerin eğitimlerini üstlenecek konumda buldukları hesaba katılırsa hadisenin ne derece vahim bir hal aldığı tahmin edilebilir. Üstelik bu sahtekârlık sadece Darülfünun'la da sınırlı kalmamıştır. Sayıları 1591'e ulaşan sahte idadî diplomasına sahip öğrencilerin tespit edilmiş olması, imparatorluğun son yıllarındaki çalkantı ahvali net bir biçimde gözler önüne sermektedir.

Sahte/muharref diploma hadisesinde gayr-i müslimlerin adlarının sıkça geçmesi dikkati çeken bir başka husustur. Nitekim Darülfünun'da sahte evrak sahibi öğrencilerinden yaklaşık %30'luk (24 öğrenci) kısmı Rum, Ermeni ve Yahudi asıllıdır. Çeşitli mektepler adına taklit edilmiş idadî diploması edindiği belirlenen talebelerden sözde lise mezunlarının önemli bir bölümü yine gayr-i müslimdir. Ayrıca bu olay vesilesiyle yürütülen tahkikatlar neticesinde çeşitli usulsüzlüklerin yapıldığı kurumların başında azınlık okullarının yer aldığı belirlenmiştir. Dolayısıyla sahtekârlık hadisesi bu tür mekteplerin teftişi konusunu dönemin muhtelif çevrelerinde yeniden tartışmaya açmıştır. Öyle ki, 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla ilgili okullara dair denetimin Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmesinin temelinde bu ve benzeri olayların etkisi kuvvetle muhtemeldir.

1912-13 ders yılında ortaya çıkan diplomalardaki sahtecilik/tahrifçiliğin geniş bir sahaya yayılmasının arka planında denetimdeki aksaklıklar, yolsuzluk ve rüşvet, yönetim kadrolarının ehliyetsizliği, istihbarat ve güvenlik teşkilatının suç şebekelerini takip edememesi gibi idarî zafiyetler yer almaktadır. Hadiseye adı karışanların maddî menfaatler elde etmek adına hukuk dışı davranışlara yönelmeleri ise problemin toplumsal ve ahlakî vechesini teşkil etmektedir.

Hadise karşısında hükümetin gösterdiği reaksiyon ve aldığı tedbirler de dikkat çekicidir. Yönetim mekanizmasındaki zayıflıklara rağmen, davanın sıhhatli bir şekilde çözüme kavuşturulması büyük oranda devlet tecrübesiyle mümkün olabilmektedir. Kısa bir zaman dilim içerisinde komisyonların teşkili, suç şebekelerinin tespiti, meselenin basın yoluyla halka duyurulması, Maarif kurumlarına direktifler gönderilmesi, tamimler neşredilmesi, şüpheli ve suçlular hakkında hukukî sürecin başlatılması, sadece ihmalkâr memurların değil aynı zamanda amirlerin de cezalandırılması aslında bu tecrübenin arşiv kayıtlarına yansıyan yönleridir. Elbette idarecilerin aldığı tedbirlere rağmen benzeri hadiselerin sonraki yıllarda hiç yaşanmadığını söyleyemeyiz.⁵⁹ Fakat Maarif

⁵⁹ Nitekim sonraki yıllarda evrak sahteciliğine dair olaylar gerek arşiv kayıtlarına gerekse gazete haberlerine yansımıştır. Mesela, 18 Mart 1914'te Dişiçi Mektebi'nde benzer bir mesele gündeme gelmiş ve evrak sahteciliğine adı karışan Tıp Fakültesi sabık mukayyidi İsa Efendi, Diploma Katibi Yardımcısı Eşref Efendi, Tahrirat Kalemi Katibi Sabit Efendi, Fakülte Kapı Çukadarı

yönetiminin zaman zaman diplomalar konusuna el atarak incelemelerde bulunması, sonraki tarihlerde yaşanan hadiselerin istisna sayılabilecek örnekler teşkil etmesi ve ilgili suçluların tespit edilerek gereken işlemlerin derhal hayata geçirilmesi, uzun bir süre Maarif çevresindeki teyakkuz halinin devam ettiğine ve denetim mekanizmasının işlerliğini korumaya çalıştığına dair kanaatimizi güçlendirecek niteliktedir.

Sami Efendi ve İdare odacılarından Mehmed Ağa adlı 6 memur hakkında soruşturma yapılmıştır. Bu memurlardan 1913'teki evrak sahteciliğinde de adı geçen eski memurlardan İsa Efendi 15 yıl kürek mahkûmiyetiyle cezalandırılırken, diğerleri görevlerindeki ihmalleri sebebiyle memuriyetten atılmışlardır (BOA, MF.ALY, nr. 85/8, 541/32). Yine 1915 yılında İnas Mekteb-i Sultanisi'ndeki kızların diplomaları üzerindeki derecelerini veya ders notlarını tahrif ettiklerinin tespiti üzerine bu tür eylemlerde bulunanların cezalandırılmasına yönünde emirler ve uyarılar gönderilmiştir (BOA, MF.İBT, nr. 562/45; MF.İMF, nr. 66/46). Başka olaylar Cumhuriyet döneminde de yaşanmıştır. *Anadolu* gazetesinin Aralık 1931 ve Mart 1932 tarihli nüshalarında İzmir Maarif Müdürlüğü odacılarından Şaban Efendi'nin resmî mühürleri çaldığına ve görevinden istifa ettikten sonra bir kahve açarak para karşılığında insanlara sahte Millet Mektebi diplomaları düzenlediğine dair haberler çıkmıştır (Şahin 1992, s. 221). *Son Posta* gazetesinin 10 Temmuz 1933 tarihli bir nüshasında ise Erzurumlu Rüknettin adında birisinin sahte tasdikname düzenlemek suretiyle Haydarpaşa Lisesi'ne girdiği ve mahkemede sorgusuna başlandığı haberine yer verilmiştir ("Adliyede Sahte Tasdikname Davasına Bakıldı", *Son Posta*, nr. 1062, 10 Temmuz 1933, s. 2).

KAYNAKLAR

a. Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Dahiliye Nezareti İdare (DH.İD), nr. 139/10.

Maarif Nezareti Tedrisat-ı Aliye Dairesi (MF.ALY), nr. 24/71, 40/106, 42/100, 43/3, 43/43, 43/44, 43/45, 43/46, 43/92, 45/9, 45/53, 45/61, 51/44, 54/109, 59/39, 77/93, 78/15, 81/89, 85/8, 137/162, 541/32.

Maarif Nezareti Tedrisat-ı İbtidaiyye Kalemî (MF.İBT), nr. 24/6, 423/79, 428/24, 428/58, 429/57, 433/76, 433/86, 436/38, 440/54, 449/32, 562/45.

Maarif Nezareti İstanbul Maarif Müdüriyeti (MF.İMF), nr. 66/46.

Maarif Nezareti Mektubi Kalemî (MF.MKT), nr. 1171/62, 1182/82, 1186/26, 1186/60, 1187/24, 1187/27, 1187/54, 1188/24, 1239/45.

b. Matbu Arşiv Kaynakları

"27 Zilhicce 1274 Târihli Kânûn-ı Cezânın 155'inci Mâddesine Müzeyyel Fıkarât Hakkında Kânûn", *Düstûr*, Cilt: II/VI, s. 340, 1017-1018.

"Cezâ Kânûn-nâme-i Hümâyûnu", *Düstûr*, Cilt: I/I (3 C 1277 Zeyl), s. 559-573.

"Darülfünunu Şahane Nizamnamesi", *Düstûr*, Cilt: I/VII (16 R 1318/30 Temmuz 1316) s. 659-664.

Ma'ârif-i Umûmiyye Nezâreti İstanbul Dârülfünûnu Ta'limât, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1329.

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre: 3, Cilt: I, İctima Sene: 1, İnikad: 14, s. 262-268.

c. Gazeteler

"Adliyede Sahte Tasdikname Davasına Bakıldı", *Son Posta*, nr. 1062, 10 Temmuz 1933, s. 2.

"Ma'ârif Nezâretinden", *Takvîm-i Vekâyi*, nr. 1475, 15 Mayıs 1329, s. 5-7.

"Mekâtib-i İ'dâdiyye", *Tanîn*, nr. 1626, 27 Mayıs 1329, s. 4.

"Mekâtib-i İ'dâdiyye Hakkında", *İkdâm*, nr. 5855, 27 Mayıs 1329, s. 3-4

"Mekteblerimizden Câhil Yetiştiriyoruz", *Tanîn*, nr. 1615, 16 Mayıs 1329, s. 4-5.

"Sâhte Şehâdetnâme", *İkdâm*, nr. 5864, 5 Haziran 1329, s. 4.

"Zâyi' Şehâdetnâmeler Hakkında", *Tanîn*, nr. 1634, 4 Haziran 1329, s. 4.

d. Araştırma Eser ve İncelemeleri

Afyoncu 2013 Erhan Afyoncu, *Sahte Mesih: Osmanlı Belgeleri Işığında Dönmeliğin Kurucusu Sabatay Sevi ve Yahudiler*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Ataöv 1984 Türkkaya Ataöv, *The Andonian Documents Attributed to Talat Pasha are Forgeries*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

- Aydın 2017 Mükerrerem Bedizel Aydın, "Osmanlı Ülkesinde 'Sahte' Bir Hekim: İspanyol Pedro'nun Anılarında Osmanlı Tıbbı (1552-1556)". *Osmanlı'da Şehir, Vakıf ve Sosyal Hayat [Uluslararası Osmanlı Araştırmaları Kongresi]*, ed. Kerim İlker Bulunur vdg, İstanbul: Mahya Yayınları, s. 359-381.
- Aydın ve Keskin 2008 Bilgin Aydın - İshak Keskin, "Osmanlı Bürokrasisinde Evrak Sahteciliği, Diplomatik ve Diplomatika Eğitimi", *Osmanlı Araştırmaları*, Sayı: 31, s. 197-228.
- Aynî 1927 Mehmed Ali Aynî, *Dârülfünûn Târîhi*, İstanbul: Yeni Matbaa.
- Baltacıoğlu 2009-10 Ali Y. Baltacıoğlu, - İsmail H. Baltacıoğlu, "Türkiye'de Diş Hekimliği Eğitim ve Öğretimi (1908-1933)", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, Sayı: 9/1-2, s. 159-202.
- Dölen 2009 Emre Dölen, *Türkiye Üniversite Tarihi - Osmanlı Döneminde Darülfünun (1863-1922)*, Cilt: I, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Ebüzziya 1986 Ziyad Ebüzziya, "Bedeli Çanakkale'de", *Marmara Üniversitesi Türklük Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 2, s. 105-110.
- Ergün 1996 Mustafa Ergün, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri: 1908-1914*, Ankara: Ocak Yayınları.
- Gürsoy 2019 Gözde Gürsoy, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sikke Kalpazanlığı (1808-1861)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- İhsanoğlu 2010 Ekmeleddin İhsanoğlu, *Darülfünun - Osmanlı'da Kültürel Modernleşmenin Odağı*, Cilt: I, İstanbul: IRCICA.
- Kermeli 2014 Evgenia Kermeli, "Forgeries and Translations of Ottoman Christian Vakf Documents = Osmanlı Hıristiyan Vakıf Belgelerinde Tercüme ve Sahtecilik", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 31/2, s. 161-172.
- Mikeska 1988 Jürgen Mikeska, "Some Ideas on Fakes and Imitations of Ottoman Coins = Osmanlı Paralarının Sahteleri ve Taklitleri Üstüne Bazı Fikirler", *Türk Nümismatik Derneğinin 20. Kuruluş Yılında İbrahim Artuk'a Armağan*, İstanbul: Türk Nümismatik Derneği, s. 201-212.
- Müezzinoğlu 2012 Ersin Müezzinoğlu, *Bir İttihatçı Eğitimci Ahmet Şükrü Bey*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Öztel 2019 Muharrem Öztel, "Osmanlı Devleti'nde Madeni ve Kâğıt Para Kalpazanlığında Yabancıların ve Yabancı Ülkelerin Rolü (1818-1923)", *Belleten*, Sayı: 83, s. 173-200.
- Öztürk 2000 Cemil Öztürk, "İdâdi". *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, Cilt: XXI, Ankara, s. 464-466.
- es-Sekkâr 2020 Sâmi es-Sekkâr, "Muîd", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, Cilt: XXXI, Ankara, s. 86-87.

Darülfünun'da Sahte ve Muharref Diplomalar Hadisesi (1913)

- Şahin 1992 Mustafa Şahin, "Bir Halk Eğitim Çalışması Örneği Olarak Millet Mektepleri", *Çağdaş Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 1/2 (Haziran), s. 213-234.
- Şehsuvaroğlu 1970 Bedi N. Şehsuvaroğlu, *Eczacılık Tarihi Dersleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Taşkesenlioğlu 2017 M. Yasin Taşkesenlioğlu, "Osmanlı Diplomatliğinde Mühür ve Bir Vaka Olarak Sahte Mühür Kullanımı", *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 9/4, s. 183-202.
- Van Os. 2002 Nicole A.N.M. Van Os., "Osmanlı Hilal-i Ahmer ve Terakkiperver Cemiyet-i Nisvaniyesi ve Hilal-i Ahmer ve Fukuraperver Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniyesi: Dolandırıcıların 'Sahte' Osmanlı Kadın Örgütü", *Tarih ve Toplum*, Sayı: 48/226, s. 22-27.
- Yurdaer 2006 Ahmet Yurdaer, "Zabit Namzedi Mehmet Muzaffer'in Çanakkale Savaşları'nda Bedeli Ödenen Sahte Yüzlük Kaimesi", *Çağın Polisi Dergisi*, Sayı: 55 (Temmuz), s. 35-36.

EK-1: Tıp Fakültesine Sahte Diploma ile Başvuran Aristidi oğlu Dimitri'nin Tıp Fakültesi İnceleme Heyeti Tarafından Yapılan Sorgusuna Ait Birinci Tutanak (BOA, MF.ALY, nr. 81/89)

İsmi: Dimitri

Sinni: 19

Pederi ve Validesi: Ber-hayât

Mahall-i İkameti: Sirkeci

[Sorgu Tutanağı]

S[u'âl]: Ne sûretle bu diplomayı aldınız?

C[evâb]: Ma'ârif'e imtihân vererek. Diploma ile.

S[u'âl]: Nasıl Ma'ârif'e imtihân verdiniz?

C[evâb]: Üç şahıs imtihân etti.

S[u'âl]: Bu üç şahıs seni nasıl götürdüler?

C[evâb]: Üç şahıstan Ohannes Efendi isminde birisi aldı.

S[u'âl]: Ohannes Efendi'yi nereden tanıyorsun?

C[evâb]: Kumkapı'da bakaloraya girmeye çalışırken bir çocuk geldi -tanımıyorum kahvede gördüm- 'Ben de bakaloraya gireceğim' dedi. 'Sizin gireceğinizi görüyorum. Su'âller zordur. Tanıdığımızdan birkaç kişi var. Para verip onlar geçirirler' dedi.

S[u'âl]: Kaç para vereceğinizi söyledi?

C[evâb]: Evvelâ 50 lira istediler. Sonra 'O kadar param yok. Babama bu meseleyi söyleyemem. Kendimin bankada param vardır: 32 liradır. Onu vereyim' dedim.

Sual: 32 lirayı nasıl buldun?

C[evâb]: Vâlidemin emlâkinden gelen parasıdır.

S[u'âl]: Parayı kime teslim ettin?

C[evâb]: Çocuk bana bu meseleyi anlattıktan sonra çalıştığım yerden kalktım. Sokağa çıkarak Ohannes Efendi isminde bir zât ile beni tanıştırdı. Ohannes Efendi [kendisini] Ma'ârif'de memur gibi prezente etti. Ohannes Efendi 'Ne günü imtihâna gireceğini haber veririm' dedi. 'Parayı konuşalım' dedi. 32 liraya kanâ'at etti. Ohannes Efendi, Kumkapı'ya dersime giderken yolda bekliyordu. Dersten çıkınca beni aldı. Ma'ârif'e gittim. Orada iki şahıs huzurunda imtihân oldum. Oradan çıkarak üç gün sonra, yani 25'inde imtihân 28'inde, Ohannes Efendi ile gelerek Dosya Kalemi'nin kapısında bana diplomayı verdi. Kaydolundum ve parayı da o anda dosyadan çıkararak Ensâc Laboratuvarında bir kâğıda sarılı olarak 32 lirayı verdim. Bu kerre gazetede sahte diploma meselesini okuyarak hemân işe âgâh oldum. Ohannes Efendi'ye gittim. Ohannes Efendi'nin der-dest bulunduğu haberini aldım.

S[u'âl]: Ohannes Efendi'yi görmeye gitmedin mi?

C[evâb]: Hayır. İmzasız bir kâğıt aldım. 'Hemân durma, seni tevkîf edecekler. Memâlik-i ecnebiyyeye kaç. İsimlerimizi bir mahalle verme' diyorlar. Ben de korkumdan 'Seni çıkaramadım.' [dedim]. Zira arkama hafiyeye düşecek diye beni tehdid eder elfâz isti'mâl etmişlerdi. Dosya Kalemi'nin i'lâmı üzerine bu kerre idâreye mürâca'ât ediyorum. Bildiğim ma'lumât bu kadardır.

S[u'âl]: Bunların doğru olduğuna yemîn eder misin?

C[evâb]: Evet, yemîn ederim.

S[u'âl]: Bu ifâdenizi tabî' imzalayacaksınız, değil mi?

C[evâb]: Evet, imzalarım.

4 Mayıs 1329 [17 Mayıs 1913]

Sirkeci'de Serdâr-ı Ekrem Zokağ'ında

Aristidi Efendi mahdûmu Dimitri

EK-2: Aristidi oğlu Dimitri'nin Tıp Fakültesi'nde Heyeti Tarafından Yapılan İkinci Sorgusuna Ait Tutanak (BOA, MF.ALY, nr. 81/89)

S[u'âl]: İsminiz nedir?

C[evâb]: Dimitri

S[u'âl]: Pederinin ismi ve sıfatı nedir

C[evâb]: Aristidi. Antakya'da ticâretle meşgüldür.

S[u'âl]: Sinniniz kaçdır?

C[evâb]: On dokuz yaşındayım.

S[u'âl]: Tıp Fakültesi'ne kayd edilmeden [önce] hangi mekâtibde tahsilde bulundunuz?

C[evâb]: Rum Mektebi Rüşdi[yesi] ve İdadîsi'nde mebâdî-i 'ulûmu tahsîl ederek Rum İdadîsi'nin üçüncü sınıfında iken terk ederek Galata Mekteb-i Sultânîsi'ne girdim. Mekteb-i mezkûrda bir sene kadar bulundum. Fakülte'ye duhûlden mukaddem iki sene kadar da husûsî tahsilde bulundum.

S[u'âl]: Tıp Fakültesi'ne Beyrût İdadîsi şahâdetnamesinin ibrazıyla kayd olunmuşunuz. Ahîran icrâ kılınan tahkîkâtta mezkûr şahâdetnâmenin muharref olduğu anlaşıldı. Mezkûr şahâdetnâmeyi nereden istihsâl eylediniz. Şahâdetnâmenin hâmil-i hakîkîsi kimdir?

C[evâb]: Bu şahâdetnâmeyi Ohannes Efendi nâmında biri vâsıtasıyla istihsâl etdim.

S[u'âl]: Ohannes Efendi kimdir?

C[evâb]: Ohannes Efendi'yi Ma'ârif Nezâreti'nde me'mûr olarak tanıyorum.

S[u'âl]: Ohannes Efendi'yi size tanıtan kimdir?

C[evâb]: Ben bakalora imtihanına dâhil olmak için Kumkapı'da Doktor Mihrân Kalfayân Efendi'den ders okuyordum. O sırada benim bakalora imtihanına dâhil olacağımı bu Ohannes Efendi haber almış. Konuşmasından Ermeni milletinden olduğu anlaşılıyor. On sekiz - on dokuz yaşlarında bir çocuk bir gün dersten çıktığım esnâda yanıma tekarrüble bakalora imtihanı için çalışıp çalışmadığımı sordu. Ben de: 'Evet' diye cevâb verdim. Bunun üzerine mezkûr çocuk kendisinin de imtihanâ gireceğini ve fakat muvaffak olabilmek için kendisine mu'avenet zımında birisini bulduğunu ve binâ'en-'aleyh müstereken ikimiz mürâca'ât eder isek, bu husûsda verilecek ücretin daha ucuz olacağımı beyân ve benim de muvâfakat edüp etmeyeceğimi su'âl etdi. Ben de kabûl edeceğimi söyledim. Çocuk da beni o zât ile görüştüreceğini va'd ederek ayrıldı. Ertesi gün tekrâr dersden çıktığım sırada birisi yanıma gelerek, dünkü gün görüştüğüm çocuğun tavsiye ettiği Ma'ârif Nezâreti'ndeki me'mûrun kendisi olduğunu söyleyerek adresimi su'âl ile birkaç gün sonra gelüp, bu husûs hakkında görüreceğini beyân ile ayrıldı. Bir hafta sonra Sirkeci'ye gelüp beni buldu. İsminin Ohannes Efendi olduğunu o gün söyledi. Bakalora imtihanında lâzım gelen tavsiyelerde bulunmak üzere ücret olarak elli lira istedi. Ben de meblağ-ı mezbûrun çok olduğunu söyledim. Nihâyet otuz iki liraya kararlaştırdık. Bana yalnız 'Ulûm-ı Diniyye ve Târîh-i 'Osmânî dersleri olmayan bir program verdi. Bu programda mûnderic derslere çalışmaklığımı söyledi. Ekser derslerden su'âller tertîb etdi. Bu su'âllerin cevâblarına fazlaca çalışmaklığımı tenbîh etdi. Bir hafta sonra gelüp imtihan gününü haber vereceğini söyleyerek 'avdet etdi. Bir hafta sonra fi'l-hakîka gelüp, üç gün sonra imtihanâ gireceğimi söyledi. Üç gün sonra buluşup arabaya binerek doğruca şimdiki Kondüktör Mektebi olan binâyâ gittik. İçerüye girdik. Birinci katda bir odaya dâhil olduk. Orada oturur iken gördüğüm sırada teşhîs edebileceğim biri ihtiyar, biri genç iki efendi geldi. Ohannes Efendi genç ile Ermenice konuşmakta olduğundan o zâtın da Ermeni olduğunu anladım. Öteki ihtiyâr efendi ile hiç Ermenice konuşmadılar. İhtiyâr efendi gâyet güzel Türkçe konuşmakta olduğundan, Türk olmak ihtimâli vardır. O efendiler geldikten beş on dakîka sonra, imtihanâ başladılar. Lâzım gelen cevâbları oldukça verdim. Ohannes Efendi evvelce tertîb eyledikleri su'âllerden sordu. Onlara

daha güzelce cevâb verdim. O gün icrâ kılınan imtihânım ‘Ulûm-ı Tabî’iyye ve Riyâziyye ile Fransızcaya ‘â’id idi. Ertesi gün diğer derslerden imtihân olacağımı söylediler. Ta’yîn olunan sâ’atde mahall-i mezkûra gitdim. Her üçünü de orada hâzır buldum. O gün de Kitâbet ve Târîh ve sâ’ir derslerden imtihân verdim. Oradan Ohannes Efendi ile berâber çıkardık. Ohannes Efendi şahâdetnâmenin tanzîmi için birkaç gün geçeceğini ve mektebe kayd için birlikte gitmemizi ve mektebde şâyed tekrâr ufak bir imtihân yapılacak olur ise, orada dahi mu’âvenetde bulunacağımı ve şahâdetnâmenin o gün getirileceği[ni] söyledi. Ağustos’un yirmi sekizinci günü Ohannes Efendi ile birlikte Fakülte’ye geldik. Dosya Kalemi’nin önünde bana şahâdetnâmeyi verdi.

[Heyet]: Ta’tîl olmak münâsebetiyle şimdilik isticvâbâta nihâyet verileceğinden zabt edilen ifâdâtını oku ve beyânâtına muvâfık ise imzâ et...

[Cevâb]: Başdan imtihâna girmek için Kondüktör Mektebi’ne gittiğim mahalle kadar yazılan ifâdâtım doğrudur. Yalnız genç efendi ile ihtiyâr hakkında yazılan ifâdâtım yanlış zabt edilmiş. Ohannes Efendi ihtiyâr efendi için Beyrut Müdürü Yarvenet Efendi olduğunu söyledi. Binâ’en-‘aleyh Ermeni olan zât ihtiyârdır. Güzelce Türkçe konuşan, genç efendidir. Bunun isminden hiç bahs olunmadı. Türk olmak ihtimâli olan gencidir. İfâdâta yanlış olan kısmı bundan ‘ibâretidir. Mütebâkî kısmı ise tamamen muvâfıktır.

Sirkeci’de Serdâr-ı Ekrem Zokağ’ında
16 numrolu hânede mukîm Dimitri

[Heyet]: İfâdenize devâm ediniz.

[Cevâb]: Ohannes Efendi o sırada ya’nî Dosya Kalemi’nin önünde bana şahâdetnâmeyi vermekle berâber imtihânımı icrâ eden ihtiyâr efendinin Beyrut Müdürü olması münâsebetiyle şahâdetnâmenin Beyrut İdâdisi’ne ‘â’id olarak tanzîm edildiğini söyledi. Ben de aldım, bakdım. Bir günâ şübhe bulunmadım. Çünkü gâyet güzel olarak tanzîm edilmiş idi. Zâten şübheye de mahall yok idi. Zîrâ imtihân vererek istihsâl eylemiş idim. Nitekim kayıd me’mûruna mürâca’âtında me’mûr efendi de tedkik etdi. Câlîb-i şübhe bir şey göremedi. Mu’âmele-i kaydiyyem ifâ edildi. Veznedeki kaydiyye ücret-i resmîyesini i’tâ etdikden sonra Fakülte’de Ensâc Labaratuvarı’na girdik. Orada Ohannes Efendi’ye otuz iki lirayı verdim. Bir de Ohannes Efendi’nin tanıdığı el-yevm gördüğüm takdirde kat’â teşhîs edeceğim beyâz elbiseli yirmi iki - yirmi üç yaşlarında bir efendiyi fakültenin koridorunda göstererek mezkûr efendi mu’âmele-i kaydiyyem hususunda mu’âvenetde bulunacağını söyledi. Dosya Kalemi’ne o efendi ile girdik. Mu’âmele-i kaydiyyem[i] ifâ eyledikten sonra o efendi bizden ayrıldı. Bir daha o efendiyi görmedim.

[S[u’âl]: Beyâz elbiseli efendinin ismi nedir? Mektebde talebe midir?

[Cevâb]: İsmi kat’â bilmiyorum. Talebe olduğunu da bilmiyorum. Çünkü mektebe devâmında hiç kendisini görmedim.

[S[u’âl]: Ohannes Efendi’yi ve seni imtihân edenleri tekrâr hiçbir yerde gördün mü?

[Cevâb]: Ohannes Efendi’yi birkaç def’alar sokakta gördüm. Hatta bir def’asında mektebe girdiğimde ve bakalora imtihânında muvaffak olduğumdan dolayı kendisini ziyâfete da’vet etdim. Girdik ziyâfette bulundu[k]. Diğer vakitler rast geldiğim vakit muntazaman mektebe devâm edüp etmediğimi soruyor idi. Ben de devâm etmekte olduğumu söylüyor idim. Diğer efendileri daha hiçbir yerde görmedim.

[S[u’âl]: Evvelce edilen isticvâbâtında Ohannes Efendi’ye seni bakalora imtihânına birlikte gireceğini söyleyen çocuk vâsıtasıyla prezente eylediğini söylemişsin. Hâlbuki bu kerre bir def’adan başka mezkûr çocuğu görmedikliğini ve Ohannes Efendi’nin doğrudan doğruya gelüp, seninle görüşüğünü söylüyorsun. Hangisi doğrudur?

[Cevâb]: Doğrusu işbu isticvâbâta söylediğimdir. Geçen günde yine bu günkü gibi söylemiş isem de yanlış yazılmışdır.

Darülfünun'da Sahte ve Muharref Diplomalar Hadisesi (1913)

S[u'âl]: O isticvâb varakasını tabî'î okuyarak imzâ etdin. Niçün tashîh etdirmedin?

C[evâb]: Halecânla okuduğumu anlayamadım. Ma'a-mâ-fih gerek doğrudan doğruya gerek bi'l-vâsita Ohannes Efendi'yi tanıdığım husûsunda şâyân-ı ehemmiyyet bir şey görmedim.

S[u'âl]: Evvelce edilen isticvâbında imtihanın Ma'ârif Nezâreti'nde icrâ edildiğini söylemişsin. Hâlbuki bu kerre Dîvân Yolu'nda Kondüktör Mektebi binâsında imtihan edildiğini söylüyorsun. Bu bâbdaki ifâdâtını niçün tebdil ediyorsun. Bunlardan hangisi doğrudur?

C[evâb]: Ben orasını Ma'ârif Nezâreti biliyordum. Dün gitdim bakdım Kondüktör Mektebi olduğunu gördüm. Evvelce imtihâna gitdiğim vakit, kapusunun önündeki levhaya hiç dikkat etmemiş idim.

S[u'âl]: Seni isticvâb için on iki [gün] mukaddem Mekteb'de aradık. Mekteb'e on - on beş gündün beri gelmediğini söylediler. Bu işin sahte olduğuna kanâ'at getirdinde mi Mekteb'e gelmiyordun. Yohsa evvelce sahte olduğunu bildiğinden mi gelmiyordun?

C[evâb]: Mekteb'e devâm etmeyişi doğru değildir. Mekteb'e geliyor idim. Belki aratıldığım sırada git[me]miş olacağım. Yalnız Mekteb'in eski müdürü olan Doktor Adnan [Adıvar] Bey on beş yirmi gün mukaddem beni çağırdı. Şahâdetnâmemi göstererek sahte olduğunu söyledi. Şahâdetnâmenin bana 'â'id olup olmadığını su'âl eyledi. Ben de: 'Benimdir' dedim. Onun üzerine bu işden şübhe ederek derhâl Ohannes Efendi'nin evine gitdim, sordum. Orada kimseler yok idi. Komşulardan birisi mevkûf olduğunu söyledi. Ondan beri endişelerim tezâyüd etti. Birkaç dün sonra da gazetelerde ba'zı havâdis gördüm. İşin ol zemân sahtekârlık olduğunu ve binâ'en-'aleyh kendimin de dolandırılmış bulunduğumu anladım.

Bu sırada bir de imzâsız bir pusula aldım. Bu pusula posta ile geldi. İçinde 'Sakın isimlerimizi verme. Seni de tevkîf edecekler. Binâ'en-'aleyh derhâl memâlik-i ecnebiyyeye firâr et' diye muharrer idi. 'Îlâveten de derhâl bu mektûbun oku[n]duktan sonra yırtılmasını tenbih ediyorlar idi. Ben de korktum. Derhâl kâğıdı okuduktan sonra yırttım. Ma'a-mâ-fih kendimin dolandırılmış olduğunu anlayarak bunların bu sahtekârlıklarına ben kat'â vâkif olmadığım, hiçbir zemân mes'ûl olacağımı ümid etmedim ve etmiyorum. İşbu ifâdâtımdan ne sûretle benim de dolandırıldığımı Hey'et-i 'âliniz de elbette takdîr buyurursunuz. Ben yalnız imtihanında kolayca muavaffak olabilmek için bana mu'âvenetde bulunacak olan kimseye hıdmeti mukâbili bir ücret verdim. Zâten derslere çalışmış idim. Her zemân bakalora imtihanını vermeye hâzırım. Hıristiyan olduğum ve ekser Hıristiyanlar[la] birlikde bulunmağım hasebiyle mekâtib-i resmiyyenin mu'âmelâtına vukûfiyyetim olmadığından Ohannes Efendi'nin tavassutunu ben hakikaten mu'âmele-i resmiyyenin icrâsı için bir mu'âvenet olmak üzere telakkî etdim.

S[u'âl]: Vukû'-ı hâl tamâmen bundan 'ibâret midir? Daha bu husûsda olan ma'lûmâtın var ise söyle.

C[evâb]: Vukû'-ı hâl tamâmen işbu ifâdâtımdan 'ibâretdir. Başka ma'lûmâtım yoktur.

[Heyet]: İşbu varakadaki ifâdâtını tamâmen ve dikkatlice oku. İfâdâtına muvâfik ise imzâ et. Noksân gördüğün cihetle hakkında mutâla'anı tekrâr söyle.

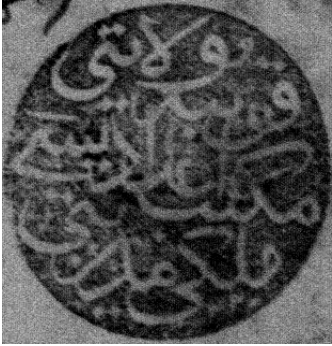

C[evâb]: İfâdâtımda noksân cihet olmadığı gibi başka bir mutâla'am da yoktur. Tamâmen okudum münderecâtına kesb-i vukûf etdim. İşte vaz'-ı imzâ eyledim.

6 Mayıs 1329 Pazartesi [19 Mayıs 1913]

Sirkeci'de Serdâr-ı Ekrem Sokağ'ında

16 numarolu hânede mukîm Dimitri

EK-3: Sahte ve Orijinal Mektep Mührü Örnekleri (BOA, MF.ALY, nr. 81/89)

Konya Mekteb-i İdâdîsi Mülkî Müdüriyeti Sahte Mührü	Konya Mekteb-i İdâdîsi Mülkî Müdüriyeti Orijinal Mührü
	

SUMMARY

Darülfünun, accepted as the first university of the Ottoman Empire, finally started its education life on September 1, 1900, after several unsuccessful attempts. At the time of its establishment, it consisted of five educational institutions, two schools, and three branches (faculties). Shortly before the start of education at Darülfünun (August 12, 1900), a regulation with 27 articles was published. In this regulation, articles such as the administrative and academic structure of Darülfünun, graduation requirements, and the curriculum of the faculties took place. Among these items, the registration requirements of the students to the faculties were also included. The graduates of the Mekteb-i Sultani (High School), Mekteb-i Ticaret (Trade School), Darüşşafaka (Ottoman Secondary School for Orphans), Istanbul or provincial centers and the graduates of the Mekteb-i Mülkiye, Mekteb-i Hukuk (Imperial Law School), Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye (Ottoman Medical School) and Darülmualimin-i Aliyye (Teacher Training School) without examination; It was decided that those who did not have high school graduation and those from madrasahs who applied to the Ulum-ı Diniyye Department (Faculty of Theology) would be enrolled in the university after an examination. In 1912, a new regulation of the university was published. The baccalaureate method was introduced in the registration-admission conditions of the students, and it was decided that those who graduated from Mekteb-i Sultani, seven-year high school, or official-special schools at the level of these high schools would be admitted by examination. After collecting documents such as identity cards, two photographs, school certificates, vaccination cards, and residence certificates from the applicants, they were asked to sign the application documents they received from the branch offices and return them to the institution. It was based on the fact that each

branch prepares its baccalaureate and that the students are accepted to the relevant institution according to their success in this exam.

While education life continued at the Darülfünun, with these registration-acceptance conditions and regulations, a notice sent to the Istanbul Bidayet Court at the beginning of March 1913 turned everything upside down. This denunciation belonged to Mehmed Garib Efendi, a third-class student of the Law Department who had taught at the Armenian Pakrodoni School for a while. Garib Efendi reported that some students entered the Law Department with fake diplomas or education documents and that he witnessed similar unlawfulness in documents at the Pakrodoni School. The matter was conveyed to the Legal Department, and the Ministry of Education expanded the investigation, considering the possibility that the situation could also occur in other faculties and higher-level schools. Thus, the investigation process of fake/falsified certificates, the scope of which would cover all Darülfünun branches and high schools, began.

Commissions were established within the faculties to examine the diplomas. Rector of Darülfünun Sami, The Dean of Medical Faculty Ziya Nuri, the Director of Higher Education Administration (Tedrisat-ı Âliye Müdürü) Zühdü, and the Director of Secondary Education Administration (Tedrisat-ı Taliye Müdürü) Cevdet took part in these commissions. Said Bey, one of the clerks of the Third Branch of Tedrisat-ı Âliye, was the clerk of the delegation. The commissions examined the diplomas and education documents of all students enrolled in Medicine, Law, Science, and Theology faculties and Pharmacy and Dentistry schools one by one. On the other hand, The Ministry of Education has examined the documents of students with high school diplomas. At the end of all the investigations, it was revealed that the educational documents of 85 students at Darülfünun were fake, altered/falsified, or did not meet the requirements for enrollment in the university. During the inspections carried out on the imperial surface, it was understood that the documents in the hands of the 1591 high school graduates were fake.

The students whose education documents were founded to be unlawful, 19 were in the Faculty of Medicine, 2 in the School of Pharmacy, 3 in the School of Dentistry, 40 in the Faculty of Law, 2 in the Riyaziye (Math) Department of the Science Branch, 4 of them were registered in the Department of Nature, 8 in the Faculty of Literature and 7 in the Faculty of Theology. Among the students found to have fake diplomas in the Faculty of Medicine and the schools affiliated with the faculty, 59% are Armenian (14 students), 29% Turkish (7 students), 8% Greek (2 students) and 5% Arab origin (1 student) was an Ottoman citizen. While the diplomas of 14 students were fake, 6 of them registered with the falsified certificate. It was determined that 4 students were not seven-year high school graduates and that the graduation certificates they submitted belonged to five-year high school students. 80% of the owners of fake documents at the Faculty of Law were Turkish (32 students), 13% were Armenian (5 students) and 7% were Ottoman citizens of Greek (3 students). Most of the students in the other faculties were of Turkish origin.

A few questions arose here that needed to be answered: How did these students obtain fake or falsified documents? How did they manage to register with these documents? Why hadn't anyone noticed this? The Ministry of Education which searched for answers to these questions detected the existence of networks that manipulate diplomas or prepare fake diplomas. These criminal organizations were making fall the

students who were preparing for the exams to get their high school graduation into their criminal networks and providing them with those diplomas in exchange for money. Collaborating with some civil servants who work in the university, they ensured that the students they supposedly helped enrolled in the university. Thus, student enrollment in faculties was taken place unjustly way.

The Ministry of Education, which detected the frauds as a result of its investigations, cut off the relations of the students involved in the incident with the university. The education ministry contacted the institutions affiliated with the Ministry of Justice to apprehend the members of the criminal organization. Officers found to be part of the incident were fired. Dean of the Faculty of Literature and Theology, İzmirli İsmail Hakkı, and Dean of the Faculty of Law Abdülhalık Midhat, whose negligence regarding document irregularities was observed, were dismissed. In addition, faculty clerks and some civil servants who work in the faculty were suspended. All these officers and students were referred to the court. The legal process had been started.

This study tells in detail a remarkable incident of diploma forgery and documents prepared in an unlawful way that broke out in Darülfünun. The size of the event, its place in our education history, how it developed, the reaction of the administrative mechanism, and the identity of those whose documents were founded to be unlawfulness are the focus of the study.